

LIETUVOS EDUKOLOGIJOS UNIVERSITETAS
UGDymo mokslų fakultetas
MUZIKOS KATEDRA

SANDROS ZUBIELAITĖS

Muzikos edukacinių technologijų magistrantūros studijų programa

MUZIKOS SVARBA IKIMOKYKLINIAME AMŽIUJE
THE MUSIC IMPORTANCE IN PRECHOOL AGE

MAGISTRO DARBAS

(socialiniai mokslai, meno pedagogika)

Leidžiama ginti.....

(parašas)

Katedros vedėjas

Studentas.....

(parašas)

Doc. dr. Rasa Kirliauskienė.....

(parašas)

Darbo įteikimo data.....

Registracijos Nr.

Vilnius, 2014

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

20 14 - -
Vilnius

Aš, Lietuvos edukologijos universiteto (toliau – Universiteto), Ugdymo mokslų fakultetas, Muzikos Edukacinės Technologijų studentas (ė), Sandra Zubielaite, patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas „Muzikos svarba ikimokykliniame amžiuje“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai.
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje.
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą – studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

(vardas, pavardė)

TURINYS

IVADAS	4
Sąvokų žodynėlis.....	7
 1.MUZIKOS REIKŠMĖ IR JOS POVEIKIS VAIKUI TEORINIU PAGRINDU	
1.1. Kultūros samprata ir muzikos reikšmė joje.....	8
1.2. Muzikinio ugdymo raida ir reikšmė.....	12
1.3. Muzikos poveikis vaikui	16
1.3.1. Psichologiniu aspektu.....	17
1.3.2. Fiziologiniu aspektu.....	19
1.3.3. Socialiniu aspektu	21
 2. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ MUZIKINĖS VEIKLOS YPATYBĖS	
2.1. Ikimokyklinio amžiaus vaikų raidos ypatumai.....	24
2.2. Ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinė veikla.....	25
 3. MUZIKOS SVARBOS IKIMOKYKLINIAME AMŽIUIJE TYRIMAS	
3.1. Tyrimo organizavimas.....	27
3.2. Mokytojų požiūris į vaikų muzikavimą ikimokykliniame amžiuje analizė.....	27
3.3. Tėvų apklausos rezultatai:.....	29
3.3.1. Tėvų požiūris į muzikos svarbą ikimokykliniame ugdyme.....	29
3.3.2. Interviu duomenų analizė.....	34
 DISKUSIJA	45
IŠVADOS	47
LITERATŪROS SĄRAŠAS	49
SUMMARY	52
PRIEDAI	55

IVADAS

Temos aktualumas. Muzika – yra neatsiejamą kiekvieno žmogaus gyvenimo dalis, savitas žmonių bendravimo būdas ir procesas, kuris būtinas kiekvieno žmogaus sveikatai, bendrystei ir gerovei (Aleksienė, 2010). Ankstyvojo ir ikimokyklinio amžiaus ugdymo, ypač muzikinio, svarbai iki šiol nebuvo skirta daug dėmesio. Tačiau šiandienos pedagogai ir visuomenė vis labiau pripažįsta šio tarpsnio vaikų ugdymo svarbą (Reynolds, 2004). Daug neurologų, biologų, pediatrų ir psichologų (Miluk-Kolasa, 1996; Altenmülleris, 2002) priėjo išvadą, kad iki vaiko gimimo ir ankstyvojoje vaikystėje yra tam tikri neurologinių ryšių susidarymo kritiniai periodai įtakojantys vaiko raidą visam gyvenimui.

Muzika ir kiti menai žmogaus išsimokslinimui ir egzistencijai yra ne mažiau svarbūs nei kalba. Muzikos pagalba vaikai gali pažvelgti į savo bei kitų vidaus pasaulį, gyvenimą, ji padeda vaikams lavinti ir puoselėti savo fantaziją, kūrybiškumą (Reynolds, 2005). V. Aleksienės (2010) manymu, muzika veikia visą žmogaus kūną. Reaguojame į ją dėl tam tikrų procesų smegenyse, būtinų muzikos apdorojimui ir suvokimui, todėl muzikos poveikio sudėtinės dalys, t. y. muzikos elementai, yra svarbūs išgyvenant muziką. V. Aleksienė (2003) aprašo fiziologines reakcijas į garso/muzikos poveikį. Taip pat, Erdonmez (1997) teigia, kad muzika turi įtakos psichinei veiklai ir stimuliuoja pažintines (kognityvines) žmogaus reakcijas. J. Shepard (2007) kalba apie muziką, kaip žmogaus ryšį su savimi ir pasauliu. Aprašo žmogaus poreikį komunikuoti, tad muzikavimą išskiria kaip procesą ir veiksmingą priemonę, kuri gali padėti įsitvirtinti socialinėje veikloje bei optimizuoti jos sąveiką. Aleknaitės-Bieliauskienės manymu (1993), pilnatviškos ir harmoningos asmenybės atsiskleidžia tiesiogiai per socialinę individo būtį, per žinias, gyvenimo normas, dvasingumą, vertybines orientacijas. Žmogaus savikūrą lemia žmogaus socialinė prigimtis.

E. Altenmülleris (2002) teigia, kad muzika yra stipriausias mums žinomas dirgiklis, kuris sužadina neuronų restruktūrizaciją. Jis parodė, kad net muzikos nesimokius, po pirmų 20 min. skambinimo pianinu, atsiranda smegenyse nauja jungtis, tarp klausos sistemos neuronų ir judesių. Po penkių savaičių pratybų susikuria tam tikra smegenų sritis. E. Altenmülleris (2002) nustatė, kad vien muzikos klausymąsi galime vadinti muzikiniu lavinimusi, nes tai skatina garsinį pavyzdžių atpažinimą ir lavina atmintį.

S. Koelschas ir S. Jentschke atskleidė (2005), kad tokį gebėjimą, kaip sintaksės suvokimą ir apdirbimą, galima pagerinti muzikiniu lavinimu. Muzikinis lavinimas patobulina gebėjimą iškart perprasti sudėtingus darinius, gerina mąstymo paslankumą, takumą, o tai reiškia gebėjimą greitai pereiti nuo vienos minties prie kitos (www.stefan-koelsch.de/, žr. 2014 02 28).

Anot A. Adaškevičienės (1993), individo psichinės savybės ir sugebėjimai lavėja įvairiose veiklos srityse. Kiekvienam amžiaus tarpsniui būdingas atitinkamas atskirų organizmo dalių ir funkcijų vystymasis. Ikimokykliniame amžiuje intensyviai auga ir vystosi visi organai, visos sistemos. Autorė pabrėžia, kad vis dėlto egzistuoja individualūs vaikų skirtumai ir vystymosi tempai, o gyvenimo ir auklėjimo sąlygos yra svarbus vaikų fizinio ir protinio vystymosi veiksnys. Kiekvienas žmogus į tam tikrus garsus, sąskambius, muzikos kūrinius ar stilius reaguoja skirtingai ir individualiai. Žinoma, daug dalykų priklauso nuo žmogaus muzikinės biografijos, kultūrinės patirties (Ruud, 1998).

Deja, didžiąjai daliai vaikų nesudaromos sąlygos lavinti muzikinius įgūdžius ikimokyklinio amžiaus laikotarpyje. Dažnas atvejis, kad vaikas atėjęs į mokyklą, susiduria su tam tikrais sunkumais pvz.: kalba, emocijų valdymas, elgesio. Vaikas gali lengviau kalbėti, kurti sakinius, tekstus, jei anksčiau buvo sudaromos sąlygos kūrybiškai reikšti savo mintis (Reynolds, 2004).

Mažiausiai pusę XX amžiaus vyko karštos diskusijos dėl dviejų požiūrių į ugdymą – į vaiką orientuoto (šiandien apibūdinamo kaip socialinis konstruktyvizmas) ir į mokymą orientuoto ugdymo. Ryškėjo išvados, kad 5 - 6 metų amžiaus tarpsnyje tiesioginio mokymo metodai, susieti su bazinių įgūdžių lavinimu, duoda teigiamų rezultatų, jei prieš tai vaiko ugdymas buvo orientuotas į jo socialinę-emocinę raidą.

Vaikų ikimokyklinio amžiaus ugdymo aktualijas analizavo daugelis Lietuvos ir užsienio autorių (Katinienė, 1998; Rikevičius, 2002; Jautakyte, Vaičienė, 2000; Monkevičienė, 2008; Navickienė, 2005; 2014; Kievišas, 1997; Campbell, 2005; Erdonmez, 1997; Hargreaves, North, 2009; Surjo, 1989; Dodge, Colker, Heroman, 2007; Janssen, 2013; Reynolds, Bolton, Gordon, 2004), tačiau tyrimų, atskleidžiančių muzikos svarbą vaikų ikimokykliniame amžiuje nėra gausu, todėl problema išlieka aktuali.

Tyrimo objektas – muzikos svarba ikimokykliniame amžiuje.

Tyrimo tikslas - atskleisti muzikos svarbą ikimokykliniame amžiuje.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti mokslinę literatūrą, teoriniu pagrindu išryškinti muzikos svarbą ikimokykliniame ugdyme.
2. Pateikti muzikos pedagogų požiūrį į vaikų muzikavimą ikimokykliniame amžiuje.
3. Atskleisti tėvelių požiūrį į muziką bei jos svarbą ikimokyklinio ugdymo metu.
4. Pagrįsti muzikos svarbą ikimokykliniame amžiuje.

Tyrimo dalyviai. Tyrimai atliekami *VALC Saviraiškos studijoje*. Tiriamųjų imtį sudaro studijos vaikų tėvai ir pedagogai.

Tyrimo metodai. mokslinės literatūros, švietimo dokumentų analizė, anketinė apklausa, interviu, kokybinė ir kiekybinė gautų duomenų analizė.

Sąvokų žodynėlis

1. **Fiziologija** (*angl. - physiology*)- mokslas tiriantis organizmo funkcijas: Žmogaus f. Augalų f. (*Žmogaus fiziologija, 2007*) Tai mokslas apie ląstelėse, audiniuose, organuose, funkcinėse sistemose bei visame organizme vykstančius visus gyvybinius procesus (Milašius, 2005, *Sporto fiziologija*).
2. **Individas** (*angl. individual*) – visuomenės moksluose – žmogus, asmuo (*Tarptautinių žodžių žodynas, 2001*).
3. **Matrica** – (*angl. - matrix*) - mat. stačiakampė tam tikrų elementų (dažn. skaičių) lentelė. (*Tarptautinių žodžių žodynas, 1985*).
4. **Somatinis** (*angl.k. - systemic*) - kūniškas, kūno, pvz., somatinė (t. y. ne psichikos) liga, somatinės (t. y. ne lytinės) ląstelės (*Tarptautinių žodžių žodynas, 1985*).
5. **Saviraiška** – (*angl. self-expression*). Tai asmenybės savęs reiškimas veikla, savęs realizavimas veiklos rezultatuose (*Psichologijos žodynas, 1993*)
6. **Sugebėjimai** (*angl. faculty*) - individualiosios psichologinės ir psichofiziologinės ypatybės, lemiančios veiklos lengvumą, produktyvumą, originalumą (*Kirliauskienė, 2012*).
7. **Mąstymas** (*angl. - thinking*) - tai betarpiškai susijęs su kalba socialiai sąlygotas psichinis procesas, analizės ir sintezės būdu apibendrintas tikrovės atspindys, kurio paskirtis yra atskleisti kažką naujo. (*Psichologijos žodynas, 1993*).
8. **Suvokimas** (*angl. - knowing*) – tai aplinkos, pasaulio bei savęs pažinimas jutimo organais. Suvokimo pilnatvei bei jo kokybei turi reikšmės ne tik patys pojūčiai, bet ir žmogaus intelektas, gyvenimo patirtis, emocinė būseną. (*Valstybinis psichikos sveikatos centras, 2006*).

1. MUZIKOS REIKŠMĖ IR POVEIKIS ŽMOGUI TEORINIU PAGRINDU

1.1. Kultūros samprata bei muzikos reikšmė joje

Kultūra – tai yra žmogaus ir visuomenės veiklos produktas, jo formos ir sistemos, kurios funkcionavimas leidžia kurti, panaudoti ir perteikti materialines ir dvasines vertybes, normas, elgesį. Kultūra - tai sudėtinga visuma, jungianti žinojimą, meną, moralę, papročius, kuriuos žmogus įgyja būdamas visuomenės nariu (Baraldnes, 2012). Tai meno, mokslo ir religijos sintezė. Kultūros reikšmė labai didelė ne tik pačiai tautai, bet ir visam pasauliui. Ji lemia visuomenės gyvenseną, tradicijas bei vertybes (Pruskus, 2003).

Kultūra – priemonės, leidžiančios žmonėms suprasti ir įvertinti savo patirtį, viltis, troškimus ir baimes bei pamatyti tai visuomenėje (Gaižutis, 1998). Kultūra suvokiama kaip bendra visuomeniškai įgyta gyvensena, būdinga žmonių grupei, kuriuos sieja panašios mintys, jausmai, elgesys (Haris, 1968). Kultūra yra visuma žmogaus veiklos būdų, priemonių, normų, vertybių ir idealų, bendrų ištisai grupei žmonių, padedančių šiems žmonėms orientuotis savoje visuomenėje ir perduodamų iš kartos į kartą (Dumbliauskas, 1999). J. Vander Zandeno (1990) teigimu, kultūra - tai yra mąstymo bei jausmų įsisavinimas, veiklos būdai, kurie abipūdiną visuomenę. V. Dumbliausko (1999) nuomone, gyvūnų elgesys yra genetiškai užprogramuotas, žmogaus – taip pat, bet iki tam tikros ribos. Žmogaus elgesį už šios ribos lemia kultūra.

Filosofai iki šiol diskutuoja dėl kultūros apibrėžimo. Kultūros supratimas visada priklausė ir priklauso nuo gyvenamo laiko mokslo laimėjimų, realios dvasinės būklės visuomenėje, jos keliamų uždavinių asmenybės ugdymui (Katinienė, 1998). Ji apibūdinama, kaip istorijos apibrėžtas žmogiškumo matas, žmogaus dvasinės veiklos rezultatas, dvasinės žmogaus kūryba, ženklų ir simbolių struktūrinė sistema, visuomenės dorovė ir pan. A. Šveiceris (1989) mano, kad kultūrą galima vadinti individų ir visos žmonijos, visose srityse ir visais aspektais, pasiekimų rezultatais tiek, kiek tie pasiekimai padeda asmenybės dvasiniam tobulėjimui ir bendram progresui.

Kultūros sąvokos atsiradimas. Dabartine reikšme ši sąvoka, iki tol reiškusi apdirbimą, kultivavimą, ugdymą, ėmė rasti 18 a., kai ji buvo pradėta tapatinti su visuomenės ir žmogaus raidos formomis. Kurį laiką sąvokos kultūra ir civilizacija buvo vartojamos kaip sinonimai, vėliau civilizacija imta nusakyti socialine sąranga, o kultūra dvasinę žmogaus raidą. 19 a.

kultūros sąvoka pradėta vartoti dabartine visuomenės moksluose vartojama prasme (Dumbliauskas, 1999).

Kultūra ir visuomenė. Pasak A. Kroeberio (1992), kultūra pagal apibrėžimą įjungia arba bent suponuoja visuomenę. Kultūra gali egzistuoti tik tuomet, jei egzistuoja visuomenė, ir atvirkščiai, kiekvieną žmonių visuomenę lydi kultūra. Tačiau ši konversija tik žmonių visuomenėms. Nekultūringų subžmogiškų visuomenių egzistavimas yra sociumo ir kultūros atskirimo reikšmingumo rodiklis, tad sociumas ir kultūra gali egzistuoti atskirai.

Kultūra ir socializacija. Kultūros perėmimas yra pagrindinė socializacijos dalis. Vertybės, normos, idealai tampa vaiko asmenybės dalimi ir formuoja jo elegesį, juk kūdikiai automatiškai netampa žmonėmis, jiems reikia perimti sąvają kultūrą, išmokti dalyvauti socialiniame gyvenime. Socializacija yra priemonė perduoti kultūrą iš kartos į kartą, užtikrinti kultūros perimamumą (Dumbliauskas, 1999).

Kultūrinė atranka. Kiekviena kultūra atsirenka tik tam tikrus elgesio ir patyrimo aspektus, analogiškai kaip kiekviena kalba atsirenka savus garsus ir jų laikosi. Atrankos dėka kultūra išlaiko savo autentiškumą ir savitumą (Dumbliauskas, 1999).

Kultūros elementai. Kultūra dažnai vadinama gyvenimo planu, padedančiu žmonėms, gyvenantiems toje pačioje teritorijoje ir kalbantiems ta pačia kalba. Kultūros elementai yra šio plano sudedamosios dalys. Sociologijos vadovėliuose dažniausiai skiriami 5 kultūros elementai: simboliai, kalba, vertybės, normos, sankcijos (Dumbliauskas, 1999).

Kultūrų vienovė ir įvairovė. Pasaulyje gyvuoja tūkstančiai visuomenių, kuriose žmonės skirtingai pelno duoną, vadovaujasi skirtingomis normomis, išpažįsta savus dievus ir vertybes. Tačiau ši įvairovė turi vienijančią giją: visi žmonės yra dviejų lyčių, visi kūdikiai bejėgiai, visiems reikalingas maistas, šiluma ir pastogė, visose visuomenėse žmonės skiriasi amžiumi. Šiai vienovei nusakyti sociologijoje vartojama kultūrinių universalijų sąvoka, išskiriamos 2 nuostatos kultūrų įvairovės atžvilgiu – etnocentrizmas ir kultūrinis reliatyvizmas.

Kultūra negali egzistuoti be visuomenės, kaip visuomenė be kultūros. Kultūros įvairovė turi platų spektrą, tačiau visas kultūras jungia viena gija – visi žmonės yra dvilyčiai, siekiama patenkinti tuos pačius poreikius (maistas, pastogė ir t.t.), žmonės visur skiriasi amžiumi. Socializacija tampa priemone perduoti kartoms pačią kultūrą, kuri atsirenka vertybes, elgesio normas, kalbos garsus ir pan. Tai išlaiko kultūros autentiškumą ir savitumą. Visa, ką žmogus įgyja, būdamas visuomenės nariu: žinojimą, meną, moralę, papročius – kultūra apjungia ir

funkcionuodama keičiasi pagal gyvenamą laiką, mokslo laimėjimus ir dvasines būkles visuomenėje.

JAV sociologai D. J. Hargreaves ir A. C. North tyrinėja (2009) muzikos socialinę psichologiją ir teigia, kad muzika yra universali ir atrandama kiekvienoje kultūroje. Kartu su kalbomis, ji išskiria mus iš kitų gyvybės rūšių. Tai yra mūsų žmonijos esmė. Kai kuriose kultūrose nėra atskiro žodžio muzikai. Pavyzdžiui, Nigerijoje, Igbo miestelyje, žmonės naudoja žodį „nkwa“, kuris reiškia – dainavimą, grojimą instrumentais bei šokį. Liberijos gyventojai Kpelle apibūdina gražiai atliekamą dainą su būgnais ar šokiais naudodami tą patį žodį/reikšmę „sang“ (dainuoti), kuris atspindi menų maišymą į vieną subjektą. Tradicinė Japonų muzika yra labai artima dramai, šokiui ir dainavimui, todėl terminas „geino“ skirtas visų veiklų žmogaus garso ir judesio organizavimo kategorijai. Nepaisant įvairovės, kas toji muzika, yra bendras sutarimas, jog muzika yra universalus (žmonių bruožas) ir turi evoliucinę reikšmę (Barrett, 2011).

Kultūriškai orientuoto muzikologijos atstovo J. Shepherd (2007) požiūriu, nepaisant didėjančios muzikos svarbos ir įtakos žmonių patirčiai bei saviraiškai, ji yra anapus vyraujančių intelektualinių diskursų ir socialinių praktikų. Dar daugiau – muzika tapo pagrįsta protinių ir socialinių manipuliacijų objektu, nes ji pajėgia atverti ir išreikšti tas žmogaus patirtis kurios nepaklūsta vyraujančio socialinio, ekonominio ir politinio valdymo formoms. J. Shepherd (2007) pripažįsta, kad išaukštinamas struktūros vaidmuo muzikoje ir formalistinės analizės strategijos marginalizuojant juslines, kūniškas muzikos patirtis ir notacijai nepaklūstančius muzikos sandus (atlikimas, tembras, dinamika ir pan.). Verbalinė kalba ir vizualinis konceptualizavimas – būdingi šiuolaikinių visuomenių kontrolis ir manipuliavimo jomis įrankiai, tad paveikti kulūrinę muzikos teoriją įmanoma tik priešinant šioms dominuojančioms strategijoms ir atsišvelgiant į unikalią muzikos prigimtį. J. Shepherd (2007) pateikiamas kultūrinės muzikos sampratos projektas palyginti griežtas: jis siekia apibrėžti pačios muzikos prigimties socialumą, garsų struktūras, kaip socialinio ir kultūrinių reikšmių šaltinį, o kartu ragina atsisakyti muzikos svarstymų remiantis socialinėmis kategorijomis, vietoj to imtis muzikos kategorijomis pagrįsto visuomenės nagrinėjimo.

Aptikti muzikos reikšmės ilgus amžius trukdė esencialistinės pastangos įkurdinti jas formaliose muzikos kūrinio struktūrose. Skirtingai nuo kitų menų, užrašytas kūrinys (partitūra), nėra vienintelis tekstas, kuris kuria muzikos reikšmių lauką (pastarąjį ženkliai papildo ar net perkeičia atlikėjų interpretacijos). Muzikos garsai perteikia svarbius socialinius ir kultūrinius pranešimus. Ir muzika, ir žmonių dalyvavimas ją kuriant bei suvokiant suprantami kaip socialiai

„įtarpinti“. Taigi, visi muzikos patirčiai tradiciškai priskiriami elementai – garsiniai, estetiniai, psichologiniai, fiziologiniai ir kt. - apibūdinami kaip savybingi platesnės socialinių bei kultūros procesų matricos aspektai.

J. Shepherd (2007) nuomone, individai suteikia muzikai savo vidinio gyvenimo aspektą, jie veikiausiai ir pačiai muzikos terpei priskiria reikšmę, atliepiančią platesnę socialinių bei kultūrinių kontekstų logiką. Kaip tik šis atsakas ir įgalina muziką „komunikuoti“ paveiktas kultūros reikšmes. Tačiau, kai muzikos mėgėjas priskiria muzikai savo vidinio gyvenimo bruožus, nebūtinai jis visapusiškai atitiks tai pačiai terpei kompozitoriaus ar muzikos atlikėjo suteikiamą vidinio gyvenimo aspektą. Kai bet kuris simbolinis tarpininkas, muzika „perduoda“ ir bendrybes ir skirtynes. Taip ji gali veiksmingai tarpininkauti tarp individo ir visuomenės.

Vis dėlto, gebėdama tarpkultūriškai „komunikuoti“, muzika ne vien tarpininkauja pažymint bendras kultūrinės reikšmes ir individualius jų derinius. Kaip ir kiti simboliniai tarpininkai, muzika įstengia „parodyti“ socialines ir kultūrinės bendrybes, apibrėžiančias jos kūrybos ir suvokimo kontekstą. Tarpkultūriškai įveikdama muzikos galia „parodyti“ vėlgi kyla ne vien iš bendrybių C. Ellis (1985) teigia, kad muzika gali tarpininkauti lavinantis ir išplėčiant individualų bei kultūrinį akiratį. Šią galią muzikai suteikia gebėjimas tiesiogiai ir realiai atverti individų vidinio gyvenimo logiką – savo ruožtu tasai gebėjimas kyla iš išskirtinių patirtinių garso savybių.

Garsas primena žmonėms, kad egzistuoja išorinis, juos tuo pat metu iš visų pusių supantis ir lydintis gelmės pasaulis – kintantis, nuolat kviečiantis atsiliepti. Jis padeda žmonėms neužmiršti jo ryšių su gamta ir visuomene, kitaip nei atskiriantis ir kontroliuojantis vaizdas. Ir kitaip nei vien patylomis su protu susiliejančio vaizdas, garsas yra vienintelis svarbiausias komunikacijos tarpininkas, energingai vibruojantis kūno viduje. Garsinė žmogaus patirtis sykiu apima ir simpatinį kūną, rezonatorių virpėjimą, papildantį tokia pat ausų būgnelių vibracija. Girdimas garsas dar ir jaučiamas (Shepherd, 2007).

Taigi garsas yra tobula daiktiška somatiškai patiriama vidinė terpė individų gyvenimui, kompleksiškai sustruktūrintoms ir viena laikėms žmonių sąveikoms išoriniame pasaulyje ir kintantiems judviejų sąryšiams pažymėti. Muzika turi galią tiesiogiai ir realiai „išgauti“ iš individo „nenumanytas“ reikšmių tvarkas ir taip įtakoti individų gyvenamojo pasaulio socialinių bei kultūrinių darinių reprodukcinius procesus.

Muzika įstengia sužadinti ir kognityvnes, ir kūniškas reikšmes, tačiau ji tai daro netiesiogiai. Sintaksinėmis apraiškomis atskiri garsai negali „turėti“ reikšmės patys savyje ar

savimi – jomis jie pažymi tikrai abstrakčias, daugiausia (tačiau ne vien tik) kognityviai užgriebiančias sąveikas. Tokių apraiškų poveikis išlieka *somatinis*, o iš jų išplaukiančios reikšmės – *kognityvinės*.

J. Shepherd (2007) aprašo, jog muzikai būdingą galią simboliškai sužadinti ir sustruktūrinti pamatinį ir betarpišką žmonių ryšį su savimi ir pasauliu – tiesiogiai ir konkrečiai. Jis teigia, jog muzika gali tai pasiekti, nes poveikio – „atvėrimo“ – metu ji tarytum suvienija ir sutelkia savyje reikšmes, kurias klausytojas atpažįsta kaip savas. Kaip tik „atvėrimo“ akimirksnį muzika nuslepia nuo suvokiančiojo, kokios gi yra jos socialinės, kultūrinės, psichologinės bei fiziologinės ištakos. Suvokimo metu jos ikoniškumas yra iš esmės uždaras ir nukreipiantis į save. „Tad tam tikra prasme muzika yra „jos pačios reikšmė“ (Shepherd, 2007, p.183).

Dabartinėje kultūroje, kurioje regimas meną vartojantis, muzikuojantis, vadinasi, ir „suprantantis“ muziką žmogus, itin aktualus yra klausimas apie „teksto – kultūros – žmogaus“ santikį. Muzikuojantis žmogus – tai „tiltas“ tarp teksto ir kultūros. Jis vienu metu randasi ir tekste, ir kultūroje. Tačiau į kultūrą jis įsilieja tik tokiu mastu, kokiu jis supranta savo muzikavimą (Rinkevičius 2002). Kievišas (1997), teigia, kad veikdamas žmonijos pripažintų vertybių kontekste, žmogus tęsia jų tradiciją, jas atnaušina, kuria ir perkuria. Tai reiškia, kad kūrybiškumas - esminis jo buvimo ir veikimo bruožas.

Muzika, kaip ir kiti menai savo materialiuoju, fiziniu pavidalu yra reali, objektyvi gamtos, civilizuotos kultūros dalis. Tuo tarpu savo transcendentiniu aspektu ji nėra objektyvė; ji – subjektyvusis – dieviškasis žmogaus dvasios fenomenas. Žmogaus meninė kultūra – svarbus jo dvasinės kultūros elementas. Meninė kultūra yra gebėjimas, remiantis meniniu skoniu ir estetiniu sprendimu, meniniu intelektu, išvelgti svarbiausias estetiškes, dvasines, etines (grožį, meilę, gėrį, dvasią, tiesą) vertybes meno kūrinuose, estetiškai aplinkoje (Rinkevičius, 2002).

Muzikos reikšmės neapima vien tik užrašyto kūrinio eilės. J. Shepard (2007) nuomone, muzikos garsai gali ir perteikia svarbius tiek socialinius, tiek kultūrinius pranešimus. Žmonių dalyvavimas ją kuriant ir suvokiant yra socialiai suprantami, todėl visi muzikos patirčiai priskiriami elementai (garsiniai, psichologiniai, fiziologiniai, estetiškes ir t.t.) apibūdinami kaip kultūros procesų matricos apsektai.

1.2. Muzikinio ugdymo raida ir reikšmė

Bėgant amžiams muzika nuėjo ilgą raidos kelią. Ji siejama su religinėmis, etninėmis, geopolitinėmis, sociokultūrinėmis prielaidomis, pedagoginės minties ir praktikos ugdymo

filosofijos raida. Muzikinis ugdymas ikiantikiniu laikotarpiu tarnavo ne profesionaliems, kultūriniais siekiais įgyvendinti, bet kiekvieno žmogaus religinės krypties pagrindui. Hebrajų kultūroje susiformavo visuotinio dalyvavimo muzikoje ir visuotinio muzikinio ugdymo modelis. Šis modelis nutiesė kelią demokratinei Vakarų ugdymo sistemai. Buvo svarbus indėlis ne tik į religinių apeigų procesą, bet ir į muzikinio ugdymo raidos plėtrą (Jareckaitė, Rimkutė – Jankuvienė, 2010). Muzikai teko ypač reikšminga pedagoginė funkcija – ugdyti visavertį valstybės pilietį. Vakarų Europoje Šviečiamojo amžiaus idėjos ir prancūzų revoliucijos sukelti socialiniai pokyčiai lėmė ryškius švietimo (tarp jų ir muzikos) pakitimus. Šviečiamojo amžiaus idėjomis buvo paremta ir mokyklų reforma. Bendra Šviečiamojo amžiaus visų mokyklų tendencija – suvalstybinti ir supasaulietinti švietimą. Ugdymas perimamas iš dvasininkų ir perduodamas pasaulietinėms įstaigoms. Prancūzų revoliucijos siekiai, švietėjų idealai, mokslo ir meno plėtotė turėjo įtakos muzikiniam švietimui, dėl to muzika plačiosios visuomenės aplinkoje plito greičiau negu aristokratų (Jareckaitė, Rimkutė – Jankuvienė, 2010). Autorės nuomone, šios aplinkybės turėjo skatinti muzikinio ugdymo teorijos ir praktikos raidą: muzikinio ugdymo sistemų formavimąsi, efektyvių muzikos metodų paieškas, jų plėtrą, turėjo atverti muzikai kelią į visuomenės sluoksnius, daryti ją prieinamą visiems vaikams.

Naujos muzikinio ugdymo idėjos pasaulyje sklido Europos švietėjų lyderių Ž. Ž. Ruso, J. H. Pestalocio ir kt. dėka. Jų darbai ugdymo teorijoje ir praktikoje lemia ryškius muzikinio ugdymo filosofijos pasikeitimus, suteikia muzikiniam ugdymui pedagoginius, psichologinius pagrindus (Jareckaitė, Rimkutė – Jankuvienė, 2010).

Tolesnę muzikinio ugdymo plėtrą lėmė mokslo (filosofijos, teologijos, edukologijos, psichologijos ir kt.) ir meno (muzikos teorijos, kūrybos, atlikimo) raida. Svarbūs technikos išradimai ir jų plėtra Vakarų Europoje bei Lietuvoje: spausdinimo įrenginiai, Edisono fonografo išradimas (1879 m. gramofonas), muzikos instrumentų mokyklai gamyba (perkusiniai, pučiamieji ir kt.) ir t.t. XIXa. antroje pusėje, kaip atskiras privalomasis dalykas į mokyklų programas įtraukiama muzika. Iškeliama tautinės dainos reikšmė ir jos įtraukimo į muzikos mokymo programas būtinumas. Buvo siekiama įtikinti, kad gėrį ir paprastumą turime tautos dainose. Taigi, dainuojant šias dainas mokyklose galima užtikrinti, kad vaikas savo jėgomis nuolat ir nesamoningai kurs meną savo malonumui. Keliamas reikalavimas rašyti dainas specialiai vaikams (Jareckaitė, Rimkutė – Jankuvienė, 2010). Iškilo būtinybė iš esmės pertvarkyti visą ugdymą, tame tarpe ir darželiuose, ieškoti naujų, optimalesnių sprendimo būdų, dedant dvasingos asmenybės pagrindus (Katinienė, 1998).

XXa. kuriamos naujos ugdymo koncepcijos ir mokyklų sistemos, įvyksta plati mokyklų reforma. Pasak pragmatinės pedagogikos kūrėjų ir šalininkų, ugdymo tikslas – padėti žmogui prisitaikyti prie realaus gyvenimo, išmokyti jį mąstyti. S. Jareckaitės, S. Rimkutės – Jankuvienės (2010) teigimu, vokietijoje vygdant muzikinio švietimo reformą buvo reikalaujama, kad vaikai jau ankstyvajame amžiaus tarpsnyje būtų mokomi skaityti muziką, jie turi dainuoti ne tik chorą, bet ir individualiai. Muzikos mokytojas turi būti lygiateisis su kitais, būtina steigti muzikos mokytojų rengimo kursus. Siekiama, kad muzika būtų lavinami estetiniai gabumai, dainų žodžiais ugdoma moralė ir kitos kultūrinės vertybės.

Daina, mimika ir judesys per ištisus metus lydėjo žmoniją, atspindėdami kiekvienos epochos buitį, pažiūras bei idėjas. Jau pirmykštėse tautose daina ir šokis išreikšdavo sielvartą, džiaugsmą ir prieštarų dvasių užkeikimą. Palaipsniui imta atlikti įvairias apeigas, kurios turėjo padėti žmogui medžioklėje, mūšyje, kovoje su gamta (Hanning, 2000). Muzika rutuliojosi ir tobulėjo kartu su visuomenės raida. (Sankauskienė, 2009). Tai paveikė gausybę muzikos reikšmės tyrinėjimų. Taipogi, sunku paneigti, kad reikšmingus visuomenės ir kultūros gyvenimo lūžius lydėjo svarbūs muzikos raiškos pokyčiai.

Mus supantis muzikos paveldas yra be galo įvairus ir daugiaspalvis, jis atveria mums platų muzikinės veiklos horizontą, padeda suvokti darbartį ir suprasti ją tokią, kokia ji yra. Nuo seniausių laikų muzika reiškėsi skirtingose žmonių veiklose, todėl dabar ji atsispindi įvairiuose kultūriniuose reiškiniuose : etnologijoje, religijoje, filosofijoje, socialinėje aplinkoje, švietime. Muzika pati kalba apie save, jos neperteiksi žodžiais. Ji turi savo specifinėmis meninėmis priemonėmis išreikštą prasmingą tiesą, kurios kūrėjas – žmogus. Ši tiesa neatsiejama nuo mūsų gyvenimų ir yra tapusi istorijos bei kultūros faktu (Melnikas, 2007).

Muzika, labiau negu kita veikla ugdo jausmus, formuoja estetinį skonį, interesus ir poreikius muzikai, nes vaikams galimybės patiems muzikuoti yra gana ribotos. Muzika -veiksmingiausia priemonė gamtos, žmonių meilei ugdyti bei skatinti atlikti naudingus ir gerus darbus. Dėl muzikos poveikio ugdomas nuoširdumas, jautrumas, taurumas, grožio siekimas. Žinoma, vaikus paveiks tik turtinga, atitinkanti jų amžių, interesus muzika. Vaikai išsiskiria tuo, kad muziką suvokia natūraliai, gyvai. Kadangi jie yra nepatyrę muzikos klausytojai, mokytojas, rengdamasis su jais klausytis muzikos, turi detalai apgalvoti užduotis ir tikslus, parinkti kūrinius, juos komentuoti ir pateikti klausymui (Sankauskienė, 2009). Muzikinio ugdymo reikšmė vaikui svarbi dviem aspektais: muzika bei muzikinė veikla gali efektyviai veikti visuminę jo raidą; gali lavinti muzikinius gabumus. Visame pasaulyje muzika plačiai naudojama kaip relaksacinė,

profilaktinė, gydomoji priemonė. Pvz., mikčiojimą geriausiai gydo dainavimas, teigia R. Sankauskienė (2009). Išlavinta muzikinė klausa, gerai girdint kito žmogaus intonacijas, įvairius jos niuansus, galima tiksliai įvertinti bendravimo partnerio dvasinę būseną, jo gerus ar blogus ketinimus ir pan., taigi, padeda bendrauti su kitais žmonėmis. Visa tai įpareigoja mažų vaikų auklėtojus gerai pažinti muziką ir išmanyti vaiko muzikos suvokimo ir atlikimo galimybes. Todėl labai svarbu pažinti vaikų muzikines galias, išmanyti muzikinės veiklos organizavimą ir reikiamai įvertinti pedagogo vaidmenį ugdant muzikinius vaiko gabumus (Sankauskienė 2009).

Muzika yra natūralus žmogaus saviraiškos būdas. Ji yra viena iš žmogaus vartojamų kalbų. Daugelio tautų mitologijoje muzikai teikiama paslaptinga galia valdyti gamtos jėgas. Žmonės visais amžiais muzika reiškė savo, arba stengėsi pažadinti kitų jausmus. Muzika skverbėsi į žmogaus esybės gelmes, ten, kur nepasiekia žodžiai.

Ankstesnioji švietimo sistema buvo labiau orientuota į mokslo žinių, jų taikymo įgūdžių perteikimą, mokslo pagrindų studijas. Tai labai svarbūs dalykai ir, nepaanalizavus išsamiau, gali atrodyti, kad būtent jie ir sudaro asmenybės brandos mokykloje esmę, tačiau tai siauras tikslas. Žinios turi būti ne tikslas, o priemonė lavinti protinius gabumus rengiant asmenybės gyvenimui. Svarbiausia ugdyti mokinių norą pažinti, lavinti jų sugebėjimus, turimas žinias papildyti, išmokyti protinės ir praktinės veiklos būdų. Kiekvienas darbas, veikla, nors ir skatinanti įgyti žinių bei įgūdžių, tik šiuo rezultatu neapsiriboja, todėl procese veikiama ir bendra asmenybės patirtis, interesai, vertybių sistema bei kūrybiškumo galios (Kievišas 1997). Muzika taip pat reikšminga visybinei vaiko raidai (dorovinei, intelektinei, etnokultūrinei ir kt.). A. Katinienė (1998), išanalizavus vengrų mokslininkus: B. Varga, J. Dimen, E. Loparic, kurie tyrinėja kalbos, matematikos ir muzikos suvokimo bendrumus, nustatė, kas šie dalykai yra mąstymo lavinimo pagrindas, kad muzika gali perteikti visą žmonijos raidą nuo akmens amžiaus iki mūsų dienų ir joks kitas menas neturi tokios galios sužadinti kūrybines žmogaus galias, skatinti kitų menų ir pasaulio pažinimą (Katinienė, 1998).

Senovės filosofai padėjo pagrindus muzikos teorijos mokslo vystymuisi. Jie atskleidė muzikos poveikio galimybes žmogaus ugdymui, jo dvasinių, dorovinių, intelektinių galių plėtotei, todėl muzika, jų manymu, - ne vien jausminis patyrimas, o jos pažinimas reikalauja žmogaus intelektinių, valios pastangų. Vadinasi, muzikinis ugdymas – tai emocinio ir racionalaus žmogaus pradų plėtotės derinys. Tuo buvo grindžiamas muzikinio ugdymo būtinumas. Muzika – žmogaus ir universalaus pasaulio atspindys; muzika padeda kurti harmoningą žmogaus gyvenimą, ugdo protą bei jausmus, atlieka įvairias funkcijas žmogaus gyvenime ir daugelis jų atsispindi

socialiniame kontekste (Jareckaitė, Rimkutė – Jankuvienė, 2010). Mes naudojame muziką bendraudami, pažindami skirtingas kultūras, muzika tampa atskiru susikalbėjimo būdu, nepaisant kokia kalba ar forma ji mums pateikta. Muzika sukelia galias emocijas ir suteikia patirtį, kuria pasidaliname su kitais žmonėmis. Fizikiniu požiūriu muzika - garsų sistema, mechaninės bangos, sklindančios tampria aplinka ir turinčios savitus tembrus. Juos organizuoja kompozitoriai, atlikėjai, garsus paverčia į didelį ir vientisą muzikinį kūrinį, kuris įgyja muzikinę prasmę ir tampa gyvybiškai svarbus socialiniame, istoriniame bei kultūriniame gyvenime (Hargreaves, North, 2009).

1.3. Muzikos poveikis vaikui

Muzika turi poveikį žmogui, nepriklausomai nuo to, ar ji jam patinka, ar ne. Ar muzikos klausosi, ją atlieka, ar ji skamba fone užsiimant kita veikla – žmogus sąmoningai arba nesąmoningai į ją reaguoja. Fiziniu požiūriu muzika – garsas t. y. mechaniniai virpesiai, kurie po sudėtingos transformacijos virsta nerviniais impulsais (Aleksienė 2010).

Pasak D. Erdonmez (1997), muzika turi įtakos *psichinei veiklai*, stimuliuoja kognityvines žmogaus reakcijas:

- atgaivina prisiminimus;
- aktyvina mąstymą ir atmintį;
- skatina dėmesį, pažinimą;
- žadina viazdinius, asociacijas;
- reliatyviai keičia laiko ir erdvės patyrimą ir suvokimą.

Psichologinis turinys yra muzikos percepcija: suvokiniai, vaizdiniai, elementarios emocinės reakcijos ir muzikos kalbos „priemonių“ analizės, sintezės procesai, motorinis imitavimas. Tai būdingas muzikos suvokimo pažinimo lygmuo, nors jame jau yra emocinio apibendrinimo, analitinio, sintetinių procesų t.y. mąstymo pasireiškimų (Rinkevičius, 2002).

Muzika – emocinė kalba, galinti perteikti subtiliausius jausmų ir nuotaikų niuansus, o muzikavimas tarsi „kalbėjimas“, subtiliau išreikšti savo *emocinį pasaulį*:

- padeda pažinti, suvokti, išreikšti jausmus;
- turi poveikį nuotaikai;
- turi įtakos pozityviems emocinės būsenos pokyčiams;

- padeda atskleisti psichologines problemas (D. Erdonmez, 1997).

Žmogui taip pat yra būdingas poreikis bendrauti, komunikuoti su kitais, todėl muzika ir muzikavimas kaip veiksminga jėga panaudojama *socialinėje sąveikoje*;

- tarpusavio ryšiui kurti ir bendrumo jausmui išlaikyti;
- grupėms susidaryti;
- suvokti asmens ar grupės identitetą;
- sustiprinti toleranciją, pripažinimą kitam asmeniui, kultūrai (Ruud, 1998, Stige, 2002).

Ji gali išgydyti įvairias ligas: gripą, artritą, cukrinį diabetą, astmą. Kaip teigia L. Mačiulskienė (2005), muzika turi tris pagrindinius pradus. Tai ritmas, melodija, harmonija – visa tai, kas gyva. Muzika padeda tiksliai vartoti (dozuoti) psichologinį krūvį. Per muziką galima modeliuoti emocinę būklę. Geros emocijos apsaugo netgi žmogaus imunitetą. Muzika gali pašalinti stresą, padeda suprasti save, savo poreikius (Mačiulskienė, 2005).

Apibendrinant, galima teigti, kad muzikinė veikla žmogaus gyvenime yra svarbi visais aspektais: fiziologiniu, psichologiniu bei socialiniu (Aleksienė, 2010). Ji turi įtakos nuotaikai, saviraiškai, taip pat aktyvina mąstymo, suvokimo operacijas, žadina vaizdinius, atgaivina prisiminimus. Be to, muzika yra sociali, padeda išlaikyti tarpusavio ryšiams, susidaryti įvairioms žmonių grupėms, stipriną toleranciją bei kultūrų pažinimą. Muzikos poveikio žmogui stiprybė glūdi tame, kad ji sugeba sužadinti ir veikti žmogaus jausmų pasaulį (Rinkevičius, 2002).

1.3.1. Muzikos poveikis psichologiniu aspektu

Muzikos girdėjimas natūraliai susijęs su garsu. Muzikos garsas nelygus garsui apskritai, nors jų fizikinė kilmė ir vyksmas tapatūs. Tai reiškia, jog muziką galima vadinti vienaip ar kitaip organizuotą, atgaivintą garsų srautą. Muzikos įtakos sąmonei egzistavimas abejonių nebekelia, tačiau įvairių tokio žvilgsnių rakursų analizė išlieka prasminga. Muziką, tokiu būdu galima traktuoti kaip savitą sąmonės būklės pakeitimo technologiją arba mediją: muzika padeda patekti kitur, t.y., patirti tai, kas normaliai sąmonės būklei nepatiriama (Zakaraitė, 2005).

Sąmonę, kurią tiesiogiai veikia menas, tam tikrais atvejais galima laikyti pakitusia. Bendra šiuo atveju yra ypatinga patirtis, kurios pasekmė – žmogaus sąmonės būsenos pakitimas, savo ruožtu sąlygojantis kitokį objektyvia laikomos, tikrovės matymą. Muzikinė patirtis leidžia mums

peržengti kasdienės sąmonės būseną. Šis transcendencijos procesas sukelia psicho-fiziologinius atsakus: šiose sąmonės būsenose laikas įgyja kitokią reikšmę. Dažnai muzikos terapijos užsiėmimu metu žmonės praranda ištisų periodų laiko seką, kas sumažina stresą, susirūpinimą, baimę ir skausmą. Tai alternatyvi, neverbalinė terapija (Zakaraitė, 2005).

Muzika teikia peno vaiko vaizduotei, ji patenkina bendrosios veiklos, kartais svajonių arba vaizduotės dirginimo poreikius. Kontaktuojant su būtybėmis, mėgstamomis melodijomis, tarp vaikų ir jų susidaro glaudus ryšys, jeigu vaikas jaučia tokį poreikį (E. Surjo, 1989).

Tik vaikui aktualios veiklos bei pažintinių nuostatų, interesų kontekste gali būti subrandintos galios ir patirtis. (Kievišas, 1997). Muzika yra truputį „stebūkladariška“. Jei vaikas kalbasi su savo mėgstamomis melodijomis, jos atsiliepia į jo šauksmą, vadinasi muzika yra būtina vaiko psichinei veiklai, glaudžiai susijusiai su vaizduote (Surjo, 1989).

A. Katinienė (1998) aprašo estetikus, psichologus, muzikologus (Langer, Gordonas, Sochoras, Ražnikovas, Teplovas, Vygočkis ir kt.), kurie nagrinėdami muzikos suvokimo ypatumus teoriškai skiria šiuos muzikos turinio komponentus: emocijas, kaip reakciją į specifinį dirgiklį; muzikinius vaizdinius, kurie atsiranda sąmonėje išgyvenant, suvokiant muziką, bei mintis, kylančias ir apmąstant tai, kas išgyventa išklausius muzikos.

Pasak Z. Rinkevičiaus (2002) - kadangi muzika geba yatingai sužadinti psichikoje vaizduotę, fantaziją, įveikti laiko, erdvės ribas, pasaulyje paplito muzikos relaksacijos, muzikos terapijos, sugestopedagogikos, kurioje yra labai svarbi ir muzika, metodai, kryptys. Pasitelkus muziką efektyviai šalinama nervinė įtampa, psichikos negalavimai, pasiekama atsipalaidavimo, sužadinamos ligi tol žmoguje nežinamos slypinčios išmokimo, kūrybos veikimo jėgos. Racionalusis mąstymas ir vaizduotė sužadina skirtingas galvos smegenų dalis. Loginis analitinis mąstymas sąvokomis sužadina kairįjį, o vaizduotė dešinįjį pusrutulį, susijusį su neverbaline, vaizdine kalba, simboliais, jų emociniais poveikiais (Rinkevičius, 2002).

Menininko tipui priskiriama daug vaikų, kurie turi ne tik jautrią intuiciją, pasižymi emociniu reaktyvumu, bet ir mąsto visybiniais vaizdais. Neatsitiktinai psichologai kalba apie vyraujančią vaiko psichikoje daiktinį, sinkretišką mąstymą. Suvokdami muziką, jie nelinkę jos skaidyti, diferencijuoti. Maža to, maži vaikai (3-6m.) neretai į muzikos kūrinį žiūri kaip į jiems žinomo žmogaus, pasakos personažo tikrą pasireiškimą: muzikoje jie išgyvena ir mato gyvą tikrovę, save sutapatina su suvokiamu kūriniu (Rinkevičius, 2002).

Muzikos poveikis psichologiniu aspektu aiškus: muzika teikia peno vaizduotei, pati muzikinė patirtis leidžia peržengti sąmonės būsenas, muzikos suvokimas sužadina abu smegenų

pusrutulius. Z. Rinkevičius (2002) taip pat pasakoja apie vaikų sinkretišką mąstymą, kuris linkęs muzikos neskaidyti, o priimti ją visą tokią, kokia yra, ir tas išgyvenimas gali vaikams sukelti įvairių potyrių.

1.3.2. Muzikos poveikis fiziologiniu aspektu

Be psichologinio poveikio, muzika turi ir fiziologinį. Įrodytas muzikos melodijos, o ypač jos ritmo, poveikis aukštajai nervinei veiklai, psichiniams procesams, vidaus organams, medžiagų apykaitos procesams (Bruscia, 1998).

Muzikinė veikla gali padėti mažyliui stiprinti judėjimo įgūdžius, įgijęs ritmo jausmą, kuri ilgainiui padės derinti fizinį aktyvumą ir socialinį bendravimą, mažylis išmoks žinomų melodijų ir dainų pagrindu kurti kasdienį ritmą, suformuosiantį pagrindinius saugaus, patikimo gyvenimo principus. Augdami vaikai šokinėja, bėgioja ir visaip juda pagal muziką. Ankstyvojoje vaikystėje dainuodami gerai žinomas judriąsias daineles, šokdami pagal ritmą, kurdami muzikines pasakas vaikai įpranta mokytis geriausiai – per fizinius pojūčius (Brucia, 1998).

R. Jautakytė (2014) aprašo JAV mokslininkę K. Volf, kuri atliko eksperimentą, siekdama iširti, kaip muzikinės pratybos veikia vaiko suvokimą ir motorinį vystymąsi (ropojimo, vaikščiojimo, piešimo, karpymo įgūdžius, gebėjimą planuoti ir atlikti veiksmą). Dešimties metų jos tyrimai įrodė, kad dainavimas ir muzikos ritmas gali ženkliai pagerinti vaikų motoriką.

Campbello (2005) teigimu - muzika, ritmas, tonas ir garsų virpesiai padeda organizuoti materiją – sukurti erdvės ir laiko struktūrą. Aiškus jos poveikis ne tik fizikiniams objektams, bet ir biologinėms esybėms, nes pasiekdama žmogaus protą per ausis, muzika organiškai veikia daugybę nervinių struktūrų. Moksliniai tyrimai rodo, kad toks poveikis per tūkstantmečius atsispindėjo žmonių fiziologijoje. Faktas, jog du trečdaliai gaurelių vidinėje ausyje, tūkstančiai mažyčių plaukelių esančių plokštumoje – rezonuoja tik paveikti aukštų „muzikinių“ dažnių, rodo, kad žmonės pirmiausia bendravo daina arba tonu. Campbellas (2005) iškelia hipotezę, jog žmonių bendravimas evoliucionavo nuo dainavimo iki primatų niurnėjimo, kol galiausiai tapo šiuolaikine kalba. Sistemos, kuria smegenys naudoja apdoroti muzikai, yra arba identiškos, arba iš esmės susipynusios su suvokimo atminties ir kalbos sistemomis.

Tai, ką vaikas mato, girdi, liečia ir kitaip patiria tuo metu, veikia ne tik jo bendrą vystymąsi, bet ir smegenų ryšius. Gismtančio vaiko smegenys tebėra neususiformavusios. Iš milijardų smegenų neuronų dauguma dar nėra susijungę į tinklus. Campbello (2005) teigimu, pagrindinis ankstyvosios vaikystės uždavimys – rasti sąveikas, kurios suformuos ir sustiprins šiuos ryšius.

Pradėjus formuotis vaiko prisirišimui prie tėvų, šeimos narių ir kitų žmonių, jam pradėjus tyrinėti savo pasaulį, tūkstačiai neuronų sukuria sandūras, vadinamas sinapsėmis. Dešimties metų vaiko smegenyse bus susiformavę trilijonai tokių sinapsių. Kiekvienas atskiras neuronas gali būti susijungęs su 15 000 kitų neuronų – taip susiformuoja nepaprastai sudėtingas tinklas. Jeigu šios sinapsės nuolat naudojamos vaiko kasdieniniame gyvenime, jos sustiprinamos ir tampa pastonviomis smegenų dalimis, o jeigu sinapsės nenaudojamos ar naudojamos retai, jos nunyksta.

Campbellas (2005) mano, kad aplinkos garsai labiausiai veikia klausą, ir aišku, kad maždaug nuo 18 nėštumo savaitės, muzika ypač skatina vaikučio smegenų formavimąsi. Vaikui gimus ir vėliau jam tobulėjant, muzika sustiprina jo fiziologiją, protą ir elgesį. Toks poveikis yra realus ir išmatuojamas. Aplinkos garsai labiausiai veikia klausą, ir aišku, kad maždaug nuo 18 nėštumo savaitės, muzika ypač skatina vaikučio smegenų formavimąsi. Savo knygoje (2005) išskiria ir aprašo tyrimą, kuris parodė:

POVEIKIS	<i>Muzika gali nuraminti arba paskatinti kūdikio judėjimą iščiose ir jo širdies ritmą.</i>
	<i>Neišnešioti kūdikiai, kurie klausosi klasikinės muzikos, priauga daugiau svorio ir turi didesnę galimybę išgyventi.</i>
	<i>Maži vaikai, besidomintys muzika, pasižymi geresniais motoriniais įgūdžiais, matematiniais gabumais ir geriau skaito už tuos, kurie muzikos nesimoko.</i>
	<i>Suaugusiųjų muzikų smegenų bangos, dažniausiai yra darnesnės negu nemuzikų, ir netgi anatomiškai skiriasi tais atvejais, jei jie pradėjo mokytis muzikos iki 7 metų.</i>

1 pav. Muzikos poveikis. (Campbell, 2005, 24 p.)

Žmogų teigiamai veikia aukšto dažnio garsai, nes jie stimuliuoja smegenų veiklą - tai giesmės, maldos, vaikų dainos, grigališki choralai, Tibeto vienuolių, indų, mongolų giesmės. Dažnai nesąmoningai žmogus skleidžia garsus (atodūsiai, rauda, juokas). Juk jei užsigauni ir patyli- skauda labiau. Tą patį galima pasakyti ir apie emocinius skausmus. Dejonės, rauda-efektyvi skausmo malšinimo priemonė (Aleksienė, 2010).

Muzika valingai generuojamas girdimasis stimulus, kurį apibūdina tokie elementai, kaip melodija, ritmas, harmonija, tembras ir stilius (Kemper, 2005). Muzikiniai stimulai gali veikti žmogaus fiziologinius, emocinius – kognityvinius procesus ir elgesį. Muzikos klausymasis būna naudojamas įvairiems tikslams. Psichofiziologiniuose muzikos poveikio tyrimuose dažnai klausomasi muzikos siekiant padėti atpalaiduoti, įveikti neigiamas emocijas. yrimai rodo, kad muzika gali veikti iš širdies ir kraujagyslių, kvėpavimo, nervų sistemos veiklą (Miluk – Kolasa, 1996). Taip pat įrodyta, kad muzika gali padidinti perefirenio matymo jautrumą, asmens nuotaiką,

padidinti darbingumą. Taigi atsipalaidavimą galima apibrėžti kaip psichofiziologinės įtampos sumažėjimą, jo metu galima išskirti tokius fiziologinius procesus kaip parasimpatinės sistemos dominavimas. Ši nervų sistema atlieka „namų šeimininkės“ vaidmenį. Ji reguliuoja virškinimą, šlapinimąsi, liaukų sekreciją, energijos taupymą. Sistema aktyvesnė, kada žmogus ramus ir ilsisi. Taigi, parasimpatinė nervų sistema padeda atstatyti darbingumą bei energijos atsargas poilsio metu. Ramybės būsenos metu, kai dirba parasimpatinė nervų sistema, daugiau išsiskiria insulino, dėl to kraujyje sumažėja gliukozės, bet ji kaupiasi kepenyse, kaip gliukogenas. Taip kaupiamos energijos atsargos (Milašius, 2005).

Muzika turi įtakos įvairių ligų gydymui: gripui, artritui, cukriniam diabetui, astmai. Kaip teigia L. Mačiulskienė (2005), muzika turi tris pagrindinius pradus. Tai ritmas, melodija, harmonija – visa tai, kas gyva. Muzika padeda tiksliai vartoti (dozuoti) psichologinę krūvį. Per muziką galima modeliuoti emocinę būklę. Geros emocijos apsaugo netgi žmogaus imunitetą. Muzika gali pašalinti stresą, padeda suprasti save, savo poreikius.

1.3.3. Muzikos poveikis socialiniu aspektu

Įvairiapusiška žmogaus branda – visuomenės suvokiams ir siekiamas tikslas. Kita vertus, žmogus, bręsdamas kaip savita, autentiška asmenybė, daro įtaką ir visuomenės evoliucijai. Tai ypač aktualu šiandieninei mūsų visuomenėj. Tačiau norint tapti aktyviam reikia „subręsti ir įsijungti į sociokultūrinę erdvę, kur iškyla ne tik socialiniai, bet ir kultūriniai veiksniai bei poreikiai“ (Lukšienė, 2000).

Milžinišką poveikį muzika daro vaikams. Vaikui augant muzika gali paskatinti jo socialinius ir mokslinius įgūdžius, atspindėti jo pusiau suvokiamas emocijas ir išmokyti reikšti savo jausmus. Muzikavimas su kitais sustiprins vaiko ryšius su šeima, bendruomene, supažindins su tautos kultūros paveldu (Aleksienė, 2010).

Sunku paneigti, kad visuomenė ir muzika yra susijusios, ar, kad muzikos stilių pokyčiai visuomet lydėjo visuomenės, kultūros ir intelektualinio gyvenimo sunkumus. Muzikos garsai perteikia svarbius socialinius ir kultūrinius pranešimus, tad žmonių dalyvavimas muzikoje bei jos suvokimas suprantamas kaip socialumo dalis. Tai svarbu aptarti dviem aspektais: išsiaiškinti gyvenimo ir pačios muzikos socialumą (Aleksienė, 2010). Samprata, jog muzika yra visapusiškai sociali, pastaraisiais metais sulaukė svaresnių pagrindimų. Žmonių bendravimas prasideda ne žodžiais, o kūno kalba. Tikras bendravimas vyksta per fizinį kalbos pojūtį. Dėja, suaugusieji

kalbėdami dažniausiai tai pamiršta: su vaikais kalba monotoniškai, vartodami bespalvius žodžius, visai negestikuliuodami. Vaikai praranda progą klausytis visapusiškai. Pats žodis apima maždaug tik dešimtadalį savo reikšmės. Likusioji reikšmės dalis priklauso nuo kalbos melodingumo – ritmų, lyriškumo ir tembro. Stengdamasis veiksmingai bendrauti, vaikas kaip galėdamas studijuoja suaugusiojo balsą. Todėl skaityti ar pasakoti pasaką reikėtų kuo išraiškingiau. To esmė – kalbos melodingumu padrašinti vaiką, sužadinti ir išmokyti jį naujų žodžių (Jautakytė, 2014).

Ankstyvoji muzikinė patirtis, tai vaiko dalyvavimas šeimos ar giminės ritualuose ir kultūrinių tradicijų, vertybių priėmimas. Ši patirtis neatskiriama nuo kalbos mokymosi, artimiausios aplinkos tyrinėjimo, savo kūno pažinimo, kultūrai būdingų stilių, formų, simbolių, metaforų suvokimu ir t.t. Tai patirtis, kuri vėliau asocijuojama su „esmine savastimi“, uždara „asmenine erdve“, intymiu vidiniu pasauliu (Aleksienė, 2010).

E. Rudd (1998) teigia, kad vaikas pasaulį pažįsta regėdamas įvairias kultūras, taip pat, muzikinės kultūros vertybes. Ieškojimas savo estetiškos raiškos formos simbolizuoja identiteto paiešką. Tai svarbi socialinio mokymosi dalis, identiteto formavimosi.

V. Aleksienė (2010) pažymi, jog esminė socialinio muzikos funkcija – žmonių emocinė saviraiška ir dvasinis bendrumas, siekiant pasidalinti savo patirtimi bei jausmais su kitu asmeniu. Muzikavimo metu ugdomi jautimai, emocijos, intelektas, savimonė, estetinė bei kultūrinė nuovoka. Tačiau ne mažiau svarbi įgyjama socialinė patirtis: žmonių bendrumo jausmas, bendradarbiavimo kultūra, tolerancija kitoms socialinėms grupėms.

Muzikos galią veiksmingai komunikuoti – kultūroje ir tarp kultūrų – yra aptarusi C. Ellis (1985). Ji teigia, kad „muzika gali aprėžti įvairius mąstymo procesus, ji skatina giliai asmeniškai paliečiantį tarpkultūrinį supratimą – taip asmuo tampa nebe vienos kultūros nariu. Toks tarpkultūrinis lavinimas įmanomas dėl muzikos gebėjimo peržengti paskiros kultūros ribas – ne todėl, kad ji, kaip kartais tvirtinama, sukuria kultūriniu požiūriu laisvą universalią kalbą, bet todėl, kad ji atgaivina kultūrinės tikrovės kitais būdais išvengiant „kalbos kalėjimo“ (Ellis 1985).

knygoje aprašinėjo: „Neturinti išankstino nusistymo mokinys gali iškart pagauti mintį, nors visose kitose bendravimo srityse galbūt iškilti kultūrinės kliūtys.“ Tačiau tai, kad tokie dalykai apskritai vyksta byloja, jog muzika – jei ji yra sociali – yra sociali gana savitai, taip patvirtindama savo reliatyvią autonomiją (Shepherd, 2007).

E. Ruud (1998) teigimu, muzikos stiprumas ateina iš jos unikalumo, tai padeda užmegzti ryšius, santykius muzikinėje veikloje.

Tad apibendrinant galima teigti, kad muzika gali skatinti vaiko socialinius ir mokslinius įgūdžius, atspindėti jo pusiau suvokiamas emocijas ir išmokyti reikšti savo jausmus. Muzikavimas su kitais sustiprina vaiko ryšius su šeima, bendruomene, supažindina su tautos kultūra bei plečia tarpkultūrinį suvokimą, kuris leidžia pabūti jau nebe vieno kultūros dalimi.

2. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ MUZIKINĖS VEIKLOS YPATYBĖS

2.1. Ikimokyklinio amžiaus vaikų raidos ypatumai

Vaiko raidos išmanymas suteikia papildomų žinių ir idėjų, kaip reiktų organizuoti auklėjimą, kaip suprasti vaiko elgesio motyvus, kaip įvertinti, ar stebimas vaikas vystosi sveikai. Vaiko raida yra gana plačiai ištyrinėta, nors dar yra daug klausimų, į kuriuos nėra aiškių ir tyrimais pagrįstų atsakymų. Daugelio tyrimų rezultatai rodo, kad vaiko raidai gali daryti įtaką labai daug veiksnių ir jį supančių suaugusiųjų. Vaikas vystosi tam tikrais raidos tarpsniais. Du aspektai yra svarbūs: pirma, kiekvieno vaiko raidos kelias yra labai individualus. Dėl to yra nemažai vaikų, kurie neatitinka bendrai tyrimais nustatytų amžiaus normų. Antra – vaiko vystymasis tam tikru periodu gali sustoti dėl įvairiausių priežasčių (Karmaza, 2008).

Ikimokyklinis vaikų amžius 3-5 gyvenimo metai – yra ypatingas. Šiuo gyvenimo tarpsniu jie pradeda pasitikėti kitais žmonėmis, esančiais už šeimos ribų, įgauna nepriklausomybės ir kontrolės, mokosi perimti iniciatyvą ir įsitvirtinti socialiai priimtinais būdais. Vaikai yra smalsūs pasaulio tyrinėtojai ir eksperimentuoja su savo aplinka, norėdami sužinoti, kas vyksta, kai jie bendrauja su kitais žmonėmis, ir išbando daiktus ir medžiagas. Jų žodynas plečiasi, sakinių struktūra tobulėja.

Ikimokyklinio amžiaus vaikai bendraudami vartoja daug žodžių, sudėtingas frazes ir sakinius. Vaikų, išmokusių suprasti kitus ir aiškiau reikšti savo mintis, patirtis tampa turtingesnė. Be to, ikimokyklinukai auga: tampa stiprūs, judrūs, geriau koordinuoja judesius (Dodge, Colker, Heroman, 2007).

Kad būtų aiškiau, išskiriamos keturios vaiko raidos sritys (žr. **2 pav**).

Socialinė ir emocinė kompetencija yra būtina vaikų gerovei tiek ikimokykliniame amžiuje, tiek vėlesniai asmenybės raidai. Vystomas jautrumas kitiems ir bendravimas su pasauliu

Fizinės raidos skatinimo nauda yra išsamiai ištirta. Ikimokyklinio amžiaus vaikų fizinis ugdymas turi įtakos vaikų pažinimo rezultatams, bendrai sveikatos būklei, savigarbai, streso valdymui ir socialinei raidai. Taip pat, fizinė veikla tiesiogiai veikia smegenų veiklą.

Pažinimo procese vaikas remiasi jauslėmis – regėjimu, lytėjimu, klausa. Mato jį supančius daiktus: augalus, gyvūnus, kitus žmones, upes ir kalnus. Stebėdamas juos, išmoksta skirti vieną nuo kito,

nustato jų savybes. Vaikai išbando įvairius aplinkos pažinimo būdus: visais pojūčiais tyrinėja tai, kas yra aplink jų. Vaiko eksperimentavimas leidžia formuotis vaiko patirčiai.

Kalba suteikia vaikui laisvę formuoti naujas mintis, reikšti emocijas ir suprasti sąvokas. Įgavusios žodinę išraišką, mintys gali liestis laisvai (Campbell, 2005)

SOCIALINĖ IR EMOCINĖ
Ikimokyklinė vaikų socialinė ir esminė raida atspindi socializaciją, kurios metu vaikai susipažįsta su vertybėmis ir visuomenės priimtinu elgesiu. Taip pat ji apima veiksmą kompetetinga bei savimi pasitikinčia asmenybe.
FIZINĖ
Geriau fiziškai išsivystę vaikai įveikia sudėtingesnes užduotis ir priima atsakomybę už savo fizinius poreikius. Kai vaikai suvokia, ką geba, jų kūnas įgauna pasitikėjimo. Ir kuo daugiau jie gali padaryti, tuo mieliau imasi naujų ir daug pastangų reikalaujančių užduočių.
PAŽINIMO
Pažinimo raida atspindi intelekto veiksmo principus. Ji apima tai, kaip vaikai mąsto, suvokia pasaulį ir pritaiko ką išmoksta. Ikimokyklinio amžiaus vaikai mąstydami naudojami vaizduote, jų mąstymas kūrybiškas. Vaikai stebi įvykius, pateikia klausimus, ieško sprendimų.
KALBOS
3 – 5 metų vaikams daug kalbant, jų žodynas neįtikėtinai plečiasi. Kuo platesnis vaiko žodynas, tuo labiau tikėtinas vaiko bendravimas su kitais, saviraiška, supratimas. Jie pradeda kontroliuoti save ir pasaulį, renka ir kaupia visa daugiau informacijos.

2 pav. Raidos sritys (pagal D.T. Dodge, L.J.Colker, C.Heroman, 2002, p.16)

2.2. Ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinė veikla

Mokomoji veikla prie vaikų galimybių patirties derinama visais amžiaus laikotarpiais. Tačiau ikimokyklinis laikotarpis savitas tuo, kad čia kuriami tos veiklos pagrindai. J. Kievišas (1997) įžvelgia, kad būtina įvertinti, ar tai tenkins vaiko poreikius ir ar vaiko patirtis yra pakankama panašiam mokymui, ar būtent toks mokymas, perteikiamos žinios galės papildyti turimą vaiko visuminę aplinkos, tikrovės sampratą.

Sukurta nemažai muzikos mokymo metodikų, sistemų, tačiau muzikinio ugdymo problema kol kas lieka neįveikta. Muzikos pažinimo kelią ypač koreguoja vaiko ypatybės, tad atitinkamai tenka derinti ir muzikos mokymo užduotis, veiklą, pažinimo būdus bei priemones (Kievišas, 1997). Ikimokyklinio amžiaus vaikas turi susidaryti tautos kultūros vientisumo vaizdą, todėl ugdymo turinys turi paimiti visas jiems prienamas kultūros sritis ir vertybes (Katinienė, 1998).

Mokslo požiūriu – vienas svarbiausių visuomenės tobulumo požymių yra jos atsakinga pažiūra į vaikystę. Juk čia prasideda žmogaus brendimas, formuojasi jo individualus charakteris, kūrybinės galimybės (Montessori, 2000). Ankstyvoji ikimokyklinė vaikystė – vaikų kūrybinės raiškos etapas. Ikimokyklinukas turi savitą, ypatingą mąstymo logiką, paklūstančią regimųjų vaizdinių dinamikai. Šiuo periodu ryškėja vaikų kūrybinė vaizduotė. Kaip teigia A. Juodaitytė (2003), vaikystės periodo psichinių, socialinių pasiekimų realizavimas yra įmanomas tik per tam tikras veiklos sritis, visų pirma – per žaidimą, piešimą, konstravimą ir kt. Šių veiklos rūšių atitinkamas organizavimas ir rūpinimasis jų tobulinimu, priklausomai nuo vaiko sukauptos patirties, turi lemiamos įtakos visiems vaiko psichinės raidos dariniams (mąstymui, kalbai, vaizduotei ir kt.), o drauge ir socialiniam vaiko asmenybės tapsmui. Žaidimai yra ypatingi, labai pedagogiški, ugdo vaiką visais požiūriais, ypač plečia jo požiūrį į pasaulį, moko gražiai ir kilniai elgtis (Vitkauskas, 1989). Jeigu suaugusiųjų aukščiausia muzikinės veiklos išraiška yra kūryba, tai ikimokyklinio amžiaus vaikams – žaidimas (Katinienė 1998).

Muzikinė veikla organizuojama taip, kad padėtų komunikuoti: išreikšti jausmus, mokytis bendrauti, slopinti baimes ir nerimą, koreguotų elgesį ar skatintų iniciatyvumą, atpalaiduotų, leistų užsimiršti. Dalyvavimas muzikos veiklos procese suteikia vaikams įvairių galimybių išreikšti save, suvokti save, pažinti kitą, bendradarbiauti, kurti bei patirti ekstazę, savirealizacijos džiaugsmą (Alekdienė, 2010).

Visuomenės atsakingas požiūris į vaikystės etapą yra labai svarbus, nes tik aktyvi ikimokyklinė vaikystė sudaro sąlygas kokybiškai vaiko raiškai. Ikimokyklinukas turi labai savitą, individualią mąstymo logiką, ryškėja kūrybinė vaizduotė. Vaikų muzikos veiklos organizavimas apima daug aspektų: savęs ir savo jausmų raišką, bendravimą, baimių ir nerimo slopinimą, elgesio koregavimą. Tad A. Aleksienės nuomone (2010), vaikams, dalyvaujantiems kokybiškai suorganizuotoje muzikinėje veikloje gali suvokti save, pažinti kitus, patirti savirealizacijos bei kūrybos ekstazę.

3. MUZIKOS SVARBOS IKIMOKYKLINIAME AMŽIUIJE TYRIMAS

3.1. Tyrimo organizavimas

Siekiant išsiaiškinti muzikos svarbą ikimokykliniame amžiuje buvo pasirinkta *kiekybinė* ir *kokybinė* analizė. Tyrimo metodai: *anketinė apklausa* ir *interview* metodas. Metodais galime pavadinti įvairius būdus, naudojamus moksliniuose tyrimuose rezultatams gauti (Kardelis, 2002). Interview, kaip atskiras tyrimo metodas, gali būti skirstomas į daugelį variantų, tačiau šio tyrimo eigoje panaudotas *pusiau struktūrizuotas* tipas t.y. numatomi klausimai, tačiau pokalbio eigoje jie gali keistis. Vėliau pateikiama kiekybinė bei kokybinė analizė.

Organizuojant tyrimą buvo suformuluoti tokie empirinio tyrimo **uždaviniai**:

- Pateikti muzikos pedagogų požiūrį į vaikų muzikavimą ikimokykliniame amžiuje.
- Atskleisti tėvelių požiūrį į muziką bei jos svarbą ikimokyklinio ugdymo metu.
- Pagrįsti muzikos svarbą ikimokykliniame amžiuje.

Tiriamųjų imtis ir charakteristika. Buvo pasirinkta privati mokykla „VALC saviraiškos studija“. Respondentai – lankančių vaikų mokyklėlę tėvai ir mokytojai. Interview respondentai buvo pasirenkami atsitiktinai. Anketinė apklausa buvo pateikta 152 tėveliams, interview pokalbis – 8 respondentai, saviraiškos studijos mokytojai – 3.

3.2. Muzikos pedagogų požiūris į vaikų muzikavimą ikimokykliniame amžiuje

Atskleisti muzikos pedagogų požiūrį į vaikų muzikavimą ikimokykliniame amžiuje buvo naudojamas interview metodas. Duomenys fiksuojami interview metu.

1. Kokią įtaką daro muzikos poveikis jūsų ugdomiems vaikams?

„Aš dirbu su vaikais, kurių amžius yra nuo 6 mėn. iki 7m. Taigi, skirtingose amžiaus grupėse išryškėja skirtingi muzikos poveikio rezultatai. Ryškiausiai muzikos poveikį galima stebėti mažiausiųjų grupėse, nes tuo amžiaus tarpsniu vaikai yra imliausi aplinkai ir juos pasiekiančiai informacijai. Taip pat jie lanko tik muzikos pamokėles, todėl yra paprasčiau stebėti bei vertinti pasiektus rezultatus.

Tačiau muzikinė veiklos įtaka visų amžiaus grupių vaikams išlieka panaši. Lavinami muzikiniai įgūdžiai: muzikinės klausos, ritmo jausmo, dainavimo, muzikos klausymo, suvokimo bei interpretavimo įgūdžiai. Didelė įtaka daroma fizinei raidai: stambiajai, smulkiąjai motorikai, sensomotorikai, koordinacijai, kalbai. Emocinei bei psichologinei raidai. Lavinamas emocinis intelektas. Muzikinė veikla daro įtaką socialiniai raidai – vaikai mokosi bendrauti su bendraamžiais vaikais bei saugiai jaustis su kitais suaugusiais. Stiprėja emocinis ryšys su tėčiu, mama, močiute ir t.t. (vaikai iki 3m. pamokėlėse dalyvauja su suaugusiuoju).“

2. Kaip planuojama jūsų veikla su vaikais? Kokie metodai (galbūt asmeniniai) geriausiai atspindi pokyčius?

„Muzikinė veikla planuojama atsižvelgiant į amžiaus tarpsnių ypatumus, į konkrečią grupę, ar netgi į konkretų vaiką. Remiantis įvairiais muzikinio ugdymo metodais. Labai svarbi yra ugdymo proceso pradžia, tiek atėjus pirmą kartą, tiek kiekvieną pamoką. Svarbu vaikus bei tėvus įtraukti į procesą. Vaikas pamokoje turi jaustis saugus, atsipalaidavęs, todėl svarbu, kad ir tėvai jaustųsi gerai. Taip pat ir su ikimokyklinio amžiaus vaikais, ypač trimečiais, kurie turi išgyventi adaptacinį periodą, kai pamokėlėse pradeda dalyvauti vieni. Vaikams pamokos atrodo tarsi žaidimas, iš jų nėra reikalaujama pasiekti rezultatą, svarbiausias yra procesas. Tačiau, kai procesas vaikui yra malonus, suprantamas, atitinkantis jo poreikius, rezultatas ateina pats.

Savo darbe remiuosi E. Gordon, C. Orff, J. Faierabend, ankstyvojo muzikinio lavinimo metodikomis. Taip pat naudoju E. J. Dalcroze muzikos išraiškos per judesį metodą, kuris labai tinka ir patinka ikimokyklinio amžiaus vaikams. Šių visų metodų visuma, žinoma, žiūrint pro mano prizmę, ir atspindi įvairius pokyčius, įtakotus muzikinės veiklos.“

3. Ar muzika keičia vaikų asmenybę, įtakoja elgsenos pakitimus?psichologinius pakitimus?

„Manau, kad muzika keičia asmenybes. Daro vaikus jautresnius aplinkai, empatiškesnius. Dažnai būna, kad ateina vaikas piktas ar su ašaromis akyse, galima bandyti jį prakalbinti, pralinksinti, tačiau jis nepasiduoda. Tačiau tą patį tekstą sudainavus, ar tiesiog pradėjus dainuoti pasisveikinimo dainą, jo veide atsiranda šypsena. Pokytis įvyksta tiesiog tą pačią sekundę. Ypatingą poveikį pastebėjau, kai groju smuiku, vaikai būna tarsi užhipnotizuoti, verkiantys kūdikiai visada nurimsta.“

4. Ar muzika padeda lavinti vaikus fiziškai?kaip?

„Muzikinė veikla padeda lavinti vaikus fiziškai. Per pamokėles mes daug judam, o tai, kaip žinia, skatina stambiosios bei smulkiosios motorikos raidą, lavina koordinaciją ir t.t. Kadangi judėjimo

ir kalbiniai smegenų centrai yra šalia vienas kito, tai judėjimas skatina greitesnę kalbos vystymąsi. Dainavimas, įvairios skanduotės, greitakalbės lavina artikuliacinį aparatą.“

5. Ar vaikas muzikos pagalba lavina socialinius įgūdžius?

„Muzika ir muzikinė veikla padeda lavinti socialinius įgūdžius. Muzikos pamokėlėse susitikdami su bendraamžiais vaikai mokosi bendrauti, dalintis, suprasti, užjausti, reikšti savo emocijas. Mokosi bendrauti ir su suaugusiais žmonėmis.“

6. Kaip vaikas reaguoja į muziką apskritai?

„Kiekvienas konkretus vaikas, į tą pačią melodiją ar muzikinį kūrinį gali reaguoti visiškai skirtingai. Vieną vaiką švelniai dainuojama lopšinė gali nuraminti, o kitą vaiką gali sujaudinti, sugraudinti (gerąja prasme) ir pan. „

Apibendrinant mokytojų interviu, galima teigti, jog muzika daro tiesioginį poveikį tiek kalbai, tiek judesiui, tiek vaiko emocijai. Labai svarbu atmosfera ir nuotaika, kurią būtina sukurti, jog vaikas jaustųsi saugiai tarp kitų vaikų ir nepažįstamų suaugusiųjų. Ypatingą poveikį pastebėjo, kad grojant instrumentu, vaikus tarsi užhipnotizuoja garsai, pajuntama ramybė. Kiekvienas vaikas reaguoja skirtingai į muzikines veiklas, tačiau svarbu pažinti kiekvieną vaiką individualiai. Mokytoja pabrėžia, jog iš jų nėra reikalaujamas joks rezultatas, tačiau vaikui mėgaujantis veikla – jis pats ateina ir tai labai pasimato.

3.3. Tėvų apklausos rezultatai

Siekiant atskleisti tėvelių požiūrį į muziką bei jos svarbą ikimokyklinio ugdymo metu buvo gauta tokie anketinės apklausos duomenys.

3.3.1. Tėvų požiūris į muzikos svarbą ikimokykliniame ugdyme

1 lentelė

Tėvų amžius

<i>Atsakymų variantai</i>	<i>Respondentai</i>
20 – 25 m.	0
25 – 30 m.	6
30 – 35 m.	129
35 – 40 m.	17
40 m. ir daugiau	0

Tėvų muzikinės patirties pradžia

<i>Teiginiai</i>	<i>Respondentų sk.</i>
Būnant namuose	64
Lankant darželį	24
Mokantis vidurinėje mokykloje	56
Studijuojant aukštojoje mokykloje	-
Darbovietėje	-
Būnant draugų rate	16
Kita	4

2 lentelės rezultatai rodo, jog tėvų asmeninė muzikinė patirtis dažniausia prasidėdavo būnant namuose, šeimoje. Dar dažnai muzikinę patirtį pradėjo įgyti mokantis vidurinėje mokykloje. Ikimokyklinio ugdymo ataskaitose (2008) nurodyta, kad ikimokyklinis ugdymas nėra privalomas. Anuomet tikrai ne visi turėjo galimybę dalyvauti ikimokykliniame ugdyme. Šiandieninė muzikinio ugdymo samprata jau skiria dėmesio ir „asmeninės muzikinės raiškos“ reikšmę (Kievišas, 1997). 1940 metais, Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, švietimo sistema buvo pertvarkoma SSRS pavyzdžiu: mokyklų struktūra, ugdymo turinys. Pertvarkoma buvo ir muzikinio ugdymo sistema, tad muzikos pamokų kiekis buvo sumažintasis iki 1 per savaitę (Rimkutė – Jankuvienė, 2010). Tad galima teigti, jog muzikos ugdymo reikšmė keitėsi įvairiai.

Veiksniai įtakoję tėvų muzikinės patirties pradžią

<i>Teiginiai</i>	<i>Respondentų sk.</i>
Šeimos nariai	88
Mokytojai	32
Draugai	48
Muzikos atlikėjai	40
Bendradarbiai	-
Žiniasklaida	4

Šioje lentelėje atsispindi veiksniai turėjantys tėvų muzikinės patirties pradžią. Daugiausia respondentų (88 resp.) atsakė, jog šeima buvo didžiausias rodiklis muzikinės patirties pradžiai. Taip pat turėjo įtakos draugai (48 resp.) bei muzikos atlikėjai (40 resp.).

4, 5 ir 6 lentelė rodo, kad 75% tėvų nėra išlavinę muzikinių gebėjimų, tačiau natūraliai groja gitara, dainuoja, muša ritmą, dainuoja prieš miegą lopšines. Lietuvių l. muzikoje galima aptikti šimtus lopšinių, muzika visad turėjo raminamąją prasmę, ypač vaikams jau nuo senovės.

4 lentelė

Tėvų muzikinių gebėjimų išsilavinimas

<i>Atsakymų variantai</i>	<i>Respondentai (proc.)</i>
Taip	25%
Ne	75%

5 lentelė

Tėvų muzikinės veiklos naudojimas kasdienybėje

<i>Atsakymų variantai</i>	<i>Respondentai (proc.)</i>
Taip	97%
Ne	3,00 %

6 lentelė

Muzikavimas šeimoje

<i>Atsakymų variantai</i>	<i>Respondentai (proc.)</i>
Taip	84,6%
Ne	15,40 %

7 lentelė

Muzikos įtaka tėvų emocijų kaitai

<i>Atsakymų variantai</i>	<i>Respondentai (proc.)</i>
Taip	72%
Ne	28%

8 lentelė

Tėvų muzikos klausymosi dažnumas

<i>Atsakymų variantai</i>	<i>Respondentai (proc.)</i>
Dažnai	79%
Retai	21%

9 lentelė

Tėvų muzikos klausymosi ritualai

<i>Atsakymų variantai</i>	<i>Respondentų sk.</i>
Kai norite atsipalaiduoti	145
Kai norite susikaupti	3
Kai norite pasilinksinti	132
Kai norite numalšinti įtampą	94

7, 8 ir 9 lentelė rodo, kad didžioji tėvų dalis dažnai klausosi muzikos ir daugiausiai tuomet, kai nori atsipalaiduoti ir pasilinksinti, taip pat dalis jų klausosi muzikos, kai nori numalšinti įtampą. L Mačiulskienė (2005), muzika padeda dozuoti psichologinį krūvį. Per muziką galima modeliuoti emocinę būklę, gali pašalinti stresą, padeda suprasti save, savo poreikius.

10 lentelė

Tėvų požiūris į muzikinės veiklos svarbą

<i>Atsakymų variantai</i>	<i>Respondentai (proc.)</i>
Taip	100%
Ne	0%

11 lentelė

Muzikinės veiklos organizavimo svarba vaiko ikimokykliniame amžiuje

<i>Atsakymų variantai</i>	<i>Respondentai (proc.)</i>
Taip	97.3%
Ne	2,70 %

10 lentelė rodo, jog visų tėvų požiūris į muziką yra teigiamas ir jie ją vertina, kaip svarbų komponentą ikimokykliniame ugdyme.

11 lentelėje matosi, jog šeimose daugiau muzikuoja namuose. Bet pokyčiai atsiranda tėvų požiūryje į vaikų ugdymą, skirtingai negu jų pačių vaikystėje, tėvai beveik (97.3%) nori, kad jų vaikai dalyvautų muzikinėje veikloje nuo mažens. Požiūrio kaita į pačios muzikos reikšmę, nei buvo anksčiau, jų vaikystėje.

12 lentelė

Tėvų požiūris į muzikos mokymosi prasmingumą

<i>Teiginiai</i>	<i>Respondentų sk.</i>
Ugdo žmogaus valią	40
Ugdo žmogaus kūrybiškumą	128
Ugdo bendravimo įgūdžius	48
Ugdo emocinį intelektą	108
Lavina vaizduotę	100
Lavina atmintį	92
Moko dvasiškai susikaupti	52
Ugdo estetiškumą	76
Padedą įgyti bendrąją meninę kompetenciją	92
Plėtoja vertybines nuostatas	68
Gilinimasi į muzikines kultūros palikimą	60
kita	4

12 lentelėje klausime buvo galimi keli variantai, tačiau kuo puikiau galima išvelgti ryškiausius muzikos svarbos aspektus vaikų ugdyme tėvelių požiūryje: ugdo žmogaus kūrybiškumą (128 resp.), emocini intelektą, vaizduotę, lavina atmintį bei padeda įgyti bendrąją meninę kompetenciją. Muzikos svarba įvairi. Muzika ne tik tenkina žmogaus poreikius, ji turi nepaprastai didelę reikšmę auklėjimui, estetinių pažiūrų, jausmų, meninio skonio ugdymui, dvasiniam turtinimui bei asmenybės formavimuisi (Katinienė, 1998).

13 lentelė

Vaiko išskiriami muzikavimo būdai

<i>Teiginiai</i>	<i>Respondentų sk.</i>
Grojimas instrumentu	76
Dainavimas	128
Muzikos klausimasis	104
Ritmavimas	68
Niūniavimas	48

13 lentelėje matyti, jog dažniausiai pasireiškiantys muzikavimo būdai: dainavimas (128 resp.) ir muzikos klausymasis (104 resp.).

14 lentelė

Dienos ritualai, kuriuose vaikas naudoja muzikinę patirtį

<i>Teiginiai</i>	<i>Respondentų sk.</i>
Pabudus ryte	28
Žaisdamas vienas	92
Būdamas tarp suaugusiųjų	68
Būdamas tarp vaikų	12
Valgydamas	12
Plaudamasis rankas	32
Maudydamasis	60
Tvarkydamasis	44
Lauke	36

14 lentelėje duomenų analizė rodo, kad vaikų muzikinė raiška labiausiai pasimato kai vaikas žaidžia vienas (92 resp.) ir būdamas tarp suaugusiųjų. Taip pat vaikai mėgsta reikšti muzikinę patirtį maudydamiesi.

Apibendrinant gautus anketinės apklausos duomenis paaiškėjo, jog vidutiniškas apklaustųjų amžius apie 35 metai. Tėvelių specialybės labai įvairios, nuo projektų vadovų iki valstybės tarnautojų, bet didžioji dalis dirba vadybos sferoje. Dauguma tėvelių dažnai klausosi muzikos, ir daugiausiai tuomet, kai nori atsipalaiduoti ir pasilinksinti, taip pat dalis jų klausosi muzikos, kai nori numalšinti įtampą. 75% tėvų nėra išlavinę muzikinių gebėjimų. Tačiau natūraliai groja gitara, dainuoja, muša ritmą, dainuoja prieš miegą lopšines. Tėvų tėvai domisi ir muzikuoja ar buvo užsiėmę muzikine veikla. 100% apklaustųjų mano, kad muzikinė veikla yra svarbi žmogaus gyvenime. 97% tėveliams svarbu, kad jų vaikas dalyvautų muzikinėje veikloje nuo mažens, skirtingai nei buvo jų pačių vaikystėje. Tiek pat tėvelių teigia, kad jų vaikas noriai rodo susidomėjimą muzika ne tik užsiėmimuose, bet ir būdamas namuose. Tėvai labiausiai pastebėjo ir išskyrė dažniausiai pasikartojančius vaikų muzikavimo būdus. 86% atkartoja, ką mokėsi muzikos užsiėmimuose. Labiausiai vaikai mėgsta reikšti muzikinę patirtį, kai būna vieni, nevengia prie suaugusiųjų (tai reiškia, jog moka jaustis laisvai, nėra įsitempę), taip pat mėgsta tai daryti maudydamiesi. Vaikai naudoja muzikinę išraišką tuomet, kada jaučiasi saugūs.

3.3.2. Interviu duomenų analizė

Siekiant atskleisti muzikos poveikį ikimokykliniame amžiuje buvo pasirinktas interviu metodas. Parinktas klausimynas, eilės tvarka nebūtina, nes interviu metodas buvo struktūrizuoto tipo. Apklausti 8 tėveliai, kurių vaikai lanko užsiėmimus VALC saviraiškos studijoje. Tėvai atrinkti atsitiktine tvarka. Tai žmonės, kurie dažniausiai pastebi vaiko pokyčius, elgesį, bendravimą su kitais įpatumus.

Numatyti klausimai interviu metu:

1. Kokią įtaką muzika daro vaikams?
2. Kas pradžiugino ar nustebino pradėjus lankyti muzikos užsiėmimus?
3. Kaip atsikartoja kasdienybėje, ką vaikas išgirdo, patyrė muzikos užsiėmimuose?
4. Kokį poveikį sukelia Jūsų vaikui muzikos klausymasis?
5. Kaip vaikas reaguoja į aplinkinius garsus?
6. Ką Jūsų vaikas pasakoja apie muziką?
7. Ar žaisdamas vaikas kuria muzikines situacijas?
8. Kokius pokyčius pastebėjote pradėjus lankyti muzikos užsiėmimus?
9. Kokį vaidmenį muzika atlieka vaiko žaidimuose?

10. Ar jaučiate kad Jūsų emocinė būseną turi įtakos vaikui užsiėmimo metu?

1 respondentas

Pirmoji respondentė pasakojo, jog iki šiol neturėjo tikslo ugdyti vaiką muzikine kryptimi. Nors neturinti muzikinio išsilavinimo galiausiai pripažįsta, jog tai turi įtakos vaiko vystymuisi ir yra svarbi vaiko gyvenime. Norėtų labiau įtraukti savo vaikus į muzikinį gyvenimą, bet mano, jog jos nekompetencija muzikoje jai trukdo. Ji turi du vaikus - jos dukrai yra 4.5 metai, o vyresniajam sūnui 7m., tačiau jo požiūris į muziką nėra rimtas – jis labiau domisi technika, meninė veikla jam neįdomi. Nors, prisiminus berniuko anstyvąjį laikotarpį, mama tvirtina, kad muzikos klausymąsis prieš miegą jį visada teigiamai veikdavo. Klausydavo klasikinės muzikos pvz.: Vivaldi, Mocartas. Muzikos klausymas yra labai svarbi vaiko muzikinės patirties fazė, įnešanti labai svarų indėlį į jo augimą ir raidą. Teisingas klausymas ir reakcija į jį, duoda aktyvią naudą protui, melodijos pobūdžio ir ritmo suvokimui (Katienienė, 1998). Atvirkščiai, mergaitėi pradėjus lankyti muzikinius užsiėmimus, ji tuoj pat išitraukė į muziką. Pradėjo domėtis instrumentais, netgi tėvų paprašė nupirkti tikrą gitarą. Nors ir tenka dažnai eiti į muzikinius koncertus, iki šiol niekada nebuvo lietus gitaros gyvai, tik girdėjus aplinkoje. Muzika įstengia ir kognityvines ir kūniškas reikšmes, tačiau ji tai daro netiesiogiai (Shepherd, 2007). Kas įdomiausia, kad mergaitė turi instrumentą jau pusę metų, o jos domėjimąsis visiškai nesumažėjo. Mergaitė dažnai patsiima gitarą ir stengiasi groti, užgauti stygas pati sau viena. Paprašo tėvų, išjungti televizorių ir radiją, kad visi nusiramintų, nes ji dabar grosianti gitara. Tad tėvai laukia kol paugs jos ranka, kad galėtų pradėti mokytis ir susipažinti su gitara kitu lygmeniu. Mama pasakoja, jog praėjus pusei metų nuo muzikos užsiėmimų lankymo pradžios, mergaitė tapo pastabesnė, pradėjo dažniau niūniuoti, kalbasi su drugeliais, jiems dainuoja. Išgirdus muziką staiga suklusta ir pradeda judėti. Muzikos ir judėjimo patirtis padeda vystyti abu smegenų pusrutulius ir prisideda prie vaikų socialinės ir emocinės, fizinės, pažinimo ir kalbos raidos (Dodge, Colker, Heroman, 2007). Visada intuityviai reaguoja į muziką, bando įsiklausyti ir tylos ir aplinkinių garsų. Muzika veikia raminančiai.

2 respondentas

Antroji apklausta mama teigia, kad muzika yra reikalinga vaikui, tačiau viskas priklauso nuo tėvų požiūrio: vieni tėvai nori kad jų vaikas lavintų gebėjimus, kiti – mano, kad tai ateis

savaime. „Labai svarbu, kaip muzika yra pateikiama – ar verčiama mokytis, ar leidžiama tiesiog ją išgirsti“. Jos manymu, muzika daro tiesioginę įtaką vaikui.

Jos pirmagimiui sūnui 4.5 metai, tačiau jis muzikos užsiėmimus lanko kelis metus. Mama pastebėjo, kad muzikos pagalba vaikas greičiau pradėjo kalbėti. Vaikiškos dainelės puikiai parodo, kaip vaikas susipažįsta su kalba. Šiose dainelėse išryškinamas garsas ir maloniai skambantys žodžių junginiai: jie fonetiškai vaizdingi ir juokingi. Suvokdamas šias daineles kaip žaidimą, vaikas skatinamas klausytis, mokytis ir tarti žodžius. Todėl vaikiškos dainelės yra tarsi tarpininkas, pereinantis iš kūdikio nežodinio pasaulio į suaugusiojo žodinio bendravimo pasaulį (Jautakytė, 2014). „Vaiko klausia tapo kitokia. Išsivystė ritmo pojūtis, ko pas vaiko bendraamžius stinga“ – lygindama kitus vaikus teigia mama. Dalyvaudami ritmimiuose žaidimuose, atlikdami pratimus ir improvizuodami vaikai gali sieti muziką ir ritminį judesį, vystyti akių, klausos, proto ir kūno koordinaciją. Tai leidžia ugdyti kinestezinį jausmą (t.y. sensorinė patirtis kyla iš raumenų judesio) ir gebėjimas sieti kūno koordinaciją su jausmu. Šis gebėjimas padeda geriau jausti, atlikti muziką, kasdieniniame gyvenime skatina kūrybišką ir sėkmingą bendravimą (Rimkutė – Jankuvienė, 2010).

„Kai gera nuotaika – berniukas šoka, groja būgnais, muša ritmą. Po pamokėlių vaikas teigiamai kalba apie instrumentus, namuose mėgsta klausytis muzikos.“ Mama pati mėgsta padainuoti, kai yra geros nuotaikos, vaikas bando ją atkartoti. Mamos nuomone : „Muzika yra būtina ir reiklainga, tik klausimas, kaip ją pateiksime vaikams“.

3 respondentas

„Visapusiškas lavinimas ir palietimas, pajautimas tam tikrų dalykų vaikui daro įtaką, o ypač muzika. Nori nenori vėliau pastebi, kaip vaikuose pasimato tam tikri lavinami muzikiniai gabumai“. Vyriausiojo 6m. berniuko muzikinė aplinka gausi ir įvairi – lanko priešmokyklinę klasę, muzikos būrelį, saviraiškos studiją. Taip pat lanko sporto būrelius, tačiau išskiria muziką, ji jam patinka ir jam to reikia. Lankant muzikos pamokėles, pagerėjo vaiko atmintis, mokindamasis muzikos sąvokų daug ką prisimena ir pasakoja šeimos nariams.“ Kadangi muzikos suvokimas beveik visada vyksta bendraujant vaikui su suaugusiais, vaikas ugdomi gebėjimą išgyventi kartu bendraujant su kitais. Tai stimuliuoja vaiko daiktines, vaizdines asociacijas, muzikos suvokimas pamažu įgyja jausminį, vaizdinį turinį (Rinkevičius, 2002). Dažnai kasdieninėje veikloje mėgsta padainuoti.

Mažiasniajam 5-miačiui labiausiai imponuoja būgnai ir ritmo pamokos. Ankstyvojoje vaikystėje ypač patikdavo lopšinės, dar dabar prašo mamos padainuoti. Kai buvo 9mėn. jauniausiajam - vaikas galėjo klausytis muzikos valandų valandas. Vaikas atsidurdavo tarsi kitoje erdvėje, laikas lyg sustodavo. Muzikavimo veikla – tai tam tikra ritualo forma. Ritualas – sąmoningas kartojimas ir įsiprasminimas suteikiant veiksams struktūruotą nekasdienišką – estetišką formą. Dalyvauti rituale, tai ne tik jausti, bet ir veikti – išreikšti, suteikti kam prasmę. Estetinė garsinė forma išreiškiant kankinančias emocijas, nuo jų atsipalaiduojama, o išlaisvinant psichologinę įtampą atsipalaiduojama nuo išgyvenimų (Aleksienė, 2010).

O pirmą kartą išgirdęs elektrinės gitaros garsus, vaikas sedėdamas pradėjo linguoti. Tėvai mėgsta ieškoti muzikinių naujovių, įdomių garsų, tad dar negirdėtų atlikėjų muzika - visad pasidalina su vaikais. Paskutinį kartą jie prašė klausytis muzikos visą savaitę. Muzikinėje veikloje vaikas yra ne tik objektas, bet ir subjektas, kuris pagal individualias savo išgales, unikalią muzikinę patirtį perpranta jo suvokimui ir atlikimui prieinama muzika. Šis suvokimas formuoja ir pasaulio suvokimą, kiekvieną kartą savaip, naujai jį išgyvenant (Katienienė, 1998).

Tėvai neturi jokio nusistatymo ir požiūrio į tam tikrus instrumentus, nori vaikui leisti pačiam išsirinkti. E. Ruud (1998) atkreipia dėmesį, kad vaiko spaudimas mokytis, atlikti nemėgstamą muziką ar groti instrumentu, kurio tembras jam yra nemalonus, formuoja „netirko aš“ jausmą, neadekvatų identitetą.

4 respondentas

„Mano šeimoje nėra didelio domėjimosi muzika ir niekada nebuvo. Neturime tradicijų ar labai mėgiamos muzikos. Vyresnysis sūnus (dabar jam 9 metai), kuomet lankė muzikos užsiėmimus, visada labai pasakodavo apie muziką, instrumentus. Namų parėjęs dainuodavo dainas, dalinosi savo patirtimi ir atkartodavo potirį po muzikos pamokėlių.“ Muzikuojant įgyta patirtis sustiprina savastį ir konatktines funkcijas. Vaikas patiria meistriškumo jausmą. Kai pajauti vaiko ritmą ir prie jo prisidedi – tai tampa reikšmingu muzikiniu procesu vaikui (Oaklander, 2012). Šiuo metu vaiko nemėgstamiausia pamoka yra muzika ir šokis. Tačiau mama galvoja, jog tai netiesa, nes vaikas domisi muzika. Mamos teigimu, daug kas priklauso nuo mokytojo – šiuo atveju, nemokama sudominti, įtraukti. Situacija: mokytoja sako vaikui „Dainuok aukščiau.“, (vaikas pradėjo dainuoti aukščiau), mokytoja - ko čia spiegi?(pastaba). Pedagogas, kuriam patikėtas mažų vaikų muzikinis ugdymas, turi išmanyti muzikines, psichologines, pedagogines, kultūrines mažo vaiko ugdymo paslaptis. Nuo jo priklausys, ar muzika atliks pagrindines

funkcijas ir prisidės prie įvairiapusio vaikų ugdymo (Katinienė, 1998). Vaikų negalima mokyti taip, tarsi jie būtų suaugusieji, muzikinių gebėjimų lyginti su suaugusiojo, jie savarankiškai mokosi iš bendraamžių labiau nei iš suaugusiųjų. Jeigu suaugusieji nepagailės laiko vaiko muzikiniam ugdymui ir nesumenkins jo suvokimo, tai pastarieji anksti pripras prie visų muzikos rūšių ir pradės ją vertinti (Reynolds, 2004).

Šeima turi ritualą - vakarais prieš miegą skaityti pasakas, o po jos klausytis muzikos nusiraminiui. Ritualo estetišką formą koduojama simboliška prasmė. Ritualas – tai atitrūkimas nuo realybės į fantazijos erdvę, į būseną tarp „buvo“ ir „bus“, ir grįžimas reintegracija naujoje būsenoje. Tai asmenybės augimo, naujojo „aš“ identifikacijos galmybė (Aleksienė, 2010). Vaikai muziką renkasi patys. Kuomet vaikus nešiojo iščiose, mama lankė muzikinius užsiėmimus/terapijas. Ten mamoms buvo duoti įrašyti kompaktiniai diskai su relaksacinio tipo muzika (be žodžių, tik muzika, melodija). Mama visad jos klasydavosi, ir dabar vaikai prieš užmigdami klausosi tos pačios muzikos ir labai teigiamai ją priima.

Jauniausiam vaikui yra 5 metai. Darželyje prieš šventes mokomi dainelių mintinai, tėvams duodama užduotis namuose kartoti, tačiau parėjus šventėms – tai greitai užsimirštama. Asmenybė turi igyti paieškų, nuolatinio kūrybinio atsinaujinimo patirtį, o ne veikimo pagal duotas schemas (Kievišas, 2007). Vaikai perteikia realų gyvenimą į žaidybines formas, tarp jų ir muzikinius ritualus šeimoje. Žaidžia, kad lėlės, kiti žaislai irgi klausosi muzikos prieš užmigdami. Vaikai žaidimuose modeliuoja įvairius pasaulio reiškinius, patiria džiugumą, malonumą, atskleidžia kūrybinius gebėjimus, rodo iniciatyvą. Kartu žaidimai prisideda prie asmenybės formavimo, protinio bei fizinio ugdymo (Vaičienė, 2002).

5 respondentas

„Muzika yra visur, muzika yra visi garsai, net nekyla klausimas ar ji reikalinga“. Šeima natūraliai priima muziką ir ją reiškia, kaip moka. Jau kai gimė vaikas buvo aišku, kad jis augs muzikos apsuptyje. Tėtis savarankiškai išmoko groti elektrine gitara, tad vaikas visuomet su juo kartu stengiasi muzikuoti. Dauguma 4 – 6 metų amžiaus vaikų netveria susižavėjimo stebėdami ar grodami improvizuotą šeimos orkestrą. Muzikos kūrimas grupėje padeda perduoti mūsų muzikinę kultūrą, visuomenės sukaupimą išmintį iš vienos kartos kitai (Campbell, 2005). Daug laiko, dalyvauja muzikiniuose renginiuose, yra atviri meninei veiklai. Vaikas skiria garsų tonus, aukštį. Jei vaikas smagiai praleidžia laiką muzikos užsiėmimuose, dauguma tėvų ir vadovų mano,

kad ugdymo programa yra tinkama. Tačiau reiktų prisiminti, kad daug daugiau džiaugsmo ir netgi pasitenkinimą vaikai galėtų patirti, jei dalyvautų pamokose, kuriose skatinimas ir muzikos suvokimas. Smagios pamokos yra laikinos, o muzikos supratimas džiugina visą gyvenimą (Reynolds, 2004).

6 respondentas

6 respondentės šeima labai muzikuojanti, visi trys vaikai groja instrumentais: 2.5 metų vaikas – pianinu, 4 – metis groja pianinu taip pat, o 6 – metis pianinu bei smuiku. Mažiausias daug niūniuoja, atkartoja įvairias melodijas, niūniuja lopšines savo žaislams. „Labai gerai girdi visus garsus, greit atskiria kieno tai garsas ir moka netgi juos atkurti instrumentu“.

7 respondentas

Muzika svarbi ir įtakoja vaiką dar mamos iščiuose. Kai gimė vaikas, buvo įdomu stebėti vaiko mimikas išraiškas, kaip juda klausydamas muzikos. Vaikas tarsi išplaukia iš savęs, o kūnas lieka. Vaikas natūraliai priima meditacinę būseną, o suaugusieji paskendę kasdienybėje, mokosi ją pasiekti. Vaikas į skirtingas melodijas reaguoja vis kitaip, jis pats pasirenka, kaip jam priimti vieną ar kitą muziką. Kai jiedu paaugo ir pradėjo rengti koncertėlius tėvams, naudoja ne tik tikrus instrumentus, bet ir patys juos sukuria iš šaukštelių, puodelių. Kuo įvairesnė ir turtingesnė protui suteikiama medžiaga, tuo įvairesnė ir veiksmingesnė vaizduotė ir kūryba (Kievišas, 2007). Patys reiškia norą kurti ir svarbiausia, tėvelių požiūriu, to nesutrikdyti ir leisti jiems skleistis ir tobulėti tame, ką jie veikia. Bendras muzikavimas su šeimos nariais sutvirtina emocinius ryšius, stiprina buvimą kartu malonumą, bendrą saviraišką (Jautakienė R.) Kai tik šeima įsitraukia į kokią nors veiklą su vaikais, dažnai išryškėja šeimos dinamika, kaip jos šeimos nariai siejasi ir reaguoja į vienas kitą. Muzikinis patyrimas gali būti naudojamas bendrauti su savo vidiniu vaiku, tai padeda rūpintis juo (Oaklander, 2012).

Vyrenysis pareiškė norą eiti į fortepijono pamokas. Nors ir šeimoje nebuvo muzikuojančių žmonių, pati mama mėgsta dainuoti, todėl dainuoja visur, chore, kasdienybėje, kai laukėsi ir pan. Muzika vaikui įstrigus nuo pat gimimo, dar iki šiol prašo dainuoti lopšines: manau, kad vaikas, nors ir būdamas labai mažas atrodytu, kad jis nieko nesupranta, tačiau kuo puikiausiai supranta. Tik visa tai būna pasislėpę pasąmoniniame lygmenyje ir tai daro įtaką vėlesniame amžiuje. Klausydami muzikos pradeda judėti ir kviesti šeimos narius pašokti. Savitas muzikos

apibūdinimo ir vertinimo būdas yra kūrinio nuotaikos perteikimas kūno plastika, reagavimas judesiu į muzikos raiškos priemones. Ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinis žodynas yra skurdus, todėl jiems sunku tikamai apibūdinti muziką, nusakyti savo emocijas. Tuo tarpu judėjimas pagal skambančią muziką, paremtas spotanišku emociniu ir motoriniu reagavimu. Jis vaizdžiai parodo, ar vaikas įsijautęs į skambančią muziką, ar girdi jos nuotaikos tempo, dinamikos, melodijos, ritminio piešinio pasikeitimus. Tai kartu racionalus ir emocingas, tačiau ne verbalinis muzikos vertinimas (Girdzijaukienė, 2003). *Vaikas prabudamas ryte, kreipiasi į mamą ir klausia: „ar girdi, kaip paukščiai čiulba?“* Aplinkos garsai labiausiai veikia klausą, ir aišku, kad maždaug nuo 18 nėštumo savaitės, muzika ypač skatina vaikučio smegenų formavimąsi (Campbell, 2005).

Respondentė teigia, kad visada ieškome garsų, kažkuris garsas mus ramina, kažkuris -dirgina. Vyresnysis grįžęs iš mokyklos paprašo paleisti ramios muzikos.

8 respondentas

„Muzika – tai raktas į tam tikrą emocionalią išraišką, tam tikrus jausmus sąveika su aplinka, jautrumas, detalių pastebėjimas“. Manau, kad nuo muzikos pradeda formotis emocinis žmogaus fonas. Kai laukiausi, leidau tą pačią muziką (nors pati jos ne itin mėgau) tačiau vaikas vėliau tik su ja natūraliai užmigdavo. Iš pradžių vaisius išorinį pasaulį suvokia pagal motinos hormonų signalus, o 5 – tą mėnesį jis jau gali priimti ir apdoroti informaciją pats. Nuo šios būsimo kūdikio susidurimas su įvairia garsine aplinka, kokybiška muzika skatins dendritų – atšakų, nusidriekiančių iš smegenų neuronų ir sudarančių nervinio tinklo ryšius,- augimą. Kaip vaikas pažįsta ir pamilsta mamos balsą, taip jis pamėgsta ir mamos siūlomą muziką. Prieš renkatis reikia geraio pagalvoti, kūdykis tikriausiai norės tai girdėti visą gyvenimą (Jautakytė, 2014). Proceso vaikas turi turėti galimybę veikti, remdamasis savo asmenine kultūra, patirtimi, poreikiais. Tenkindamas savo poreikius ir veikdamas sociakultūriniu požiūriu orientuotame kontekste, vaikas pamažu pasisavina to konteksto turinį. Tai jo rezultatas, brandos kokybė, patirties kaita, o ne tik formalios žinios. Taip sociakultūrinė tikrovė tampa asmenybės brandai aktuali turiniu (Kievišas, 2007). 2-ųjų metų būdamas vaikas mėgdavo atkartoti muzikinę patirtį, o dabar (4m.) jis jau kuria pats, muzikinę išraišką naudoja 100proc. Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūryba nėra ta pati profesionaliajai, ji panaši į žaidimą su muzika. Tai ne rengimas kompozitoriaus profesijai, o vaiko saviraiškos skatinimas, jo įvairių kūrybinių galių žadinimas

(Katinienė, 1998). *Kasdienybėje dainuoja valydamasis dantis, atsikėlęs ryte, o būna kad ir išvis nedainuoja, tai yra spontaniška jutiminė išraiška.* Kartais muzika, tarsi katalizatorius, vaikui leidžia išreikšti jausmus, kartais suteikia vidinės stiprybės. Muzika saugios išraiškos įrankis (Oaklander, 2012). Asmenybei rezultatas pasidarys reikšmingas ir prasmingas, kai bus pasiekta tokia patirties kokybė, kuri skatins saviraiškos poreikį ir natūraliomis sąlygomis (Kievišas, 1997). *Daug kas priklauso nuo mokytojo, kaip muzika buvo vaikui pateikta, kad galėtų ją išreikšti save. Jei tėvai yra suirzę, vaikas taipogi bus neramus, nesuprasdamas dėl ko. Kadangi čia (saviraiškos studijoje) muzikinė veikla pateikiama kaip žaidimas, vaikas kiekvieną kartą įsitraukia nors ir būna skirtingų nuotaikų kaip prasideda veikla, tokia reakcija ir išlieka vaike. Vaikui muzika yra tiesiog natūrali būseną, išraiška kasdienybėje.*

Interviu duomenų analizė (žr. 15, 16, 17 lenteles).

15 lentelė

Muzikos svarba ikimokyklinio amžiaus vaikų socialinei ir emocinei raida

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai
Socialinė ir emocinė raida	Saviraiška	„2-jų metų būdamas vaikas mėgdavo atkartoti muzikinę patirtį, o dabar (4m.) jis jau kuria pats, muzikinę išraišką naudoja 100%“. „Kai gera nuotaika – berniukas šoka, groja būgnais, muša ritmą.“ „Dažnai kasdieninėje veikloje mėgsta padainuoti.“
	Emocinis vystymasis	„Kai laukiausi, leidau tą pačią muziką (nors pati jos ne itin mėgau) tačiau vaikas vėliau tik su ja natūraliai užmigdavo.“ „Turim ritualą - vakarais prieš miegą skaityti pasakas, o po jos klausytis muzikos nusiramimui.“ „Visada intuityviai reaguoja į muziką, bando įsiklausyti ir tylos, ir aplinkinių garsų. Muzika veikia raminančiai.“ „Kai buvo 9mėn. jauniausiajam - vaikas galėjo klausytis muzikos valandų valandas. Vaikas atsidurdavo tarsi kitoje erdvėje, laikas lyg sustodavo.“
	Bendravimas	„Mokindamasis muzikos sąvokų daug ką prisimena ir pasakoja šeimos nariams.“ „Klausydami muzikos pradeda judėti ir kviešti šeimos narius pašokti.“

Apibendrinant 15 lentelės interviu, galima teigti, jog išryškėjo ir susiformulavo trys pagrindinės subkategorijos socialinėje ir emocinėje raidoje per muzikinę veiklą. Saviraiška, emocinis vystymasis ir bendravimas.

Emocinis vystymasis apima įvairių emocijų ir jausmų (meilės, saugumo, prisirišimo, pasitikėjimo) raidą. Svarbus yra savęs suvokimas. Socialinė raida apima gebėjimus žaisti su kitais vaikais, dalytis patirtimi, suvokti kitų jausmus ir atitinkamai į juos reaguoti (Dodge, Colker, Heroman, 2002). Tėvai pastebėjo, jog jų vaikai kasdienybėje elgiasi savarankiškai, moka atsipalaiduoti, muziką naudoja kaip elementarią kasdienybės išraišką, apibūdinančią tam tikrą vaiko jausmą ar požiūrį. Suvokia savo jausmus, tinkamai juos reiškia, dalinasi įgyta patirtimi su šeima, aplinkiniais. Kadangi muzikos suvokimas beveik visada vyksta bendraujant su suaugusiais, vaikai ugdosi gebėjimą išgyventi kartu bendraujant su kitais (Rinkevičius, 2002).

Galima daryti išvadą, jog socialinė ir emocinė raida stiprina vaiko savastį, ugdo pasitikėjimą savimi. Vėlesniau tai daro įtaką adaptacijai aplinkoje. Asmenybė tampa tvirtesnė ir išmoka vertinti save bei įprasmina savo veiklą.

16 lentelė

Muzikos svarba ikimokyklinio amžiaus vaikų pažinimo raidai

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai
Pažinimo raida	Mąstymas	„Kai jiedu paaugo ir pradėjo rengti koncertėlius tėvams, naudoja ne tik tikrus instrumentus, bet ir patys juos sukuria iš šaukštelių, puodelių“. „Vaikas prabusdamas ryte, kreipiasi į mane ir klausia: „ar girdi, kaip paukščiai čiulba?““ „Vaikas į skirtingas melodijas reaguoja vis kitaip, jis pats pasirenka, kaip jam priimti vieną ar kitą muziką.“ „Vaikai perteikia realų gyvenimą į žaidybines formą, tarp jų ir muzikinius ritualus šeimoje. Žaidžia, kad lėlės, kiti žaislai irgi klausosi muzikos prieš užmigdami.“ „Vaikas skiria garsų tonus, aukštį.“
	Suvokimas	„Mergaitė nemokėdama dažnai patsiima gitarą ir stengiasi groti, užgauti stygas pati sau viena. Paprašo tėvų, išjungti televizorių ir radiją, kad visi nusiramintų, nes ji dabar grosianti gitara.“ „Pirmą kartą išgirdęs elektrinės gitaros garsus, vaikas sėdėdamas pradėjo linguoti.“ „Kai gimė vaikas, buvo įdomu stebėti vaiko mimikas išraiškas, kaip juda klausydamas muzikos.“
	Atmintis	„Lankant muzikos pamokėles, pagerėjo vaiko atmintis.“ „Vyresnysis sūnus (dabar jam 9metai), kuomet lankė muzikos užsiėmimus, visada labai pasakodavo apie muziką, instrumentus. Namų grįžęs dainuodavo dainas, dalinosi savo patirtimi ir atkartodavo potirį po muzikos pamokėlių.“ „Labai gerai girdi visus garsus, greit atskiria kieno tai garsas ir moka netgi juos atkurti instrumentu.“

16 lentelėje tyrimų analizė parodė, jog pažinimo raidoje dominuoja mąstymo, suvokimo bei atminties vystymasis. Taigi muzika skatina vaikų loginį mąstymą: vaikas klasifikuoja objektus, lygina, matuoja, dēlioja daiktus tam tikra tvarka. Taip pat simbolinį mąstymą, kuris apima sukurtus vaidmenis, situacijas, žaidimą su objektais, įsivaizduojant juos kuo nors kitu, interpretaciją (Dodge, Colker, Heroman, 2002).

Ikimokyklinio amžiaus vaiko protas vystosi nepaprastai greitai, todėl naujos nervinės sąsajos padeda vaikui susieti vaizdinius dirgiklius su garsiniais. Tai labai sustiprina vaiko gebėjimą mąstyti logiškai ir abstrakčiai, vaikas pradeda suvokti kodus ir simbolius (Campbell, 2005). Viską, ką vaikas sukuria – yra projekcija to, kas slypi jame arba, kas jį domina. Jeigu vaikas pasakoja istoriją ar kuria, tuomet tai yra atspindys visa, kas vyksta jo gyvenime. Šio proceso metu išsakomi vaiko poreikiai, norai bei jausmai (Oaklander, 2012).

Muzikos suvokimas, kaip jutiminis pažinimas prasideda intonaciniu esiniu. Jau šiame muzikos pažinimo etape esama muzikinio mąstymo požymių: klausos percepcijoje dalyvauja kartu su emocija ir intuityvusis sąmonės mąstymas, muzikinė vaizduotė, kuri apibendrina garsų seką į prasmingą darinį. adangi muzikine klausa vaikas suvokia intonaciją kaip kažkokį akustinį esinį, tai jo vaizduotė perteikia šį akutinį darinį per emocinį „tinklą“ į turimą emocinį daiktinį patyrimą. Tai yra suvokimo perdirbimas, reikalingas individo veiklai ir buvimo įprasminimui (Rinkevičius, 2002). Tėvai pastebėjo, jog kartais muzika vaikus veikia tarsi meditacija. Muziką, tokiu būdu galima traktuoti kaip savitą sąmonės būklės pakeitimo technologiją arba mediją: muzika padeda patekti kitur, t.y., patirti tai, kas normaliai sąmonės būklei nepatiriama (Zakaraitė, 2005)

17 lentelė

Muzikos svarba ikimokyklinio amžiaus vaikų fizinei raidai

<i>Kategorija</i>	<i>Subkategorija</i>	<i>Įrodantys teiginiai</i>
Fizinė raida	Pagrindiniai ir tikslieji motoriniai įgūdžiai	„Klausydami muzikos pradeda judėti ir kviesti šeimos narius pašokti“. „Išsivystė ritmo pojūtis, ko pas vaiko bendraamžius nepastebėjau“. „Kai gera nuotaika – berniukas šoka, groja būgnais, muša ritmą.“

Kaip parodė 17 lentelės interviu analizė, muzika taipogi daro įtaką vaikų fizinei raidai. Vaikai įvaldo pagrindinius motorinius įgūdžius muzikos pagalba, mokosi valdyti rankų raumenis,

koordinuoti judesių sąveiką, naudoja priemones judesiams, deriniams atlikti. Judėjimas pagal skambančią muziką paremtas spontanišku emociniu ir motoriniu reagavimu, todėl galima teigti, jog vaikas atsipalaiduoja, girdi muziką, jos tempą, dinamiką bei vertina ją neverbališkai ir emociškai (Girdzijauskienė, 2003). Vaikams reikia judėti, taip jie gauna naujos informacijos visu kūnu, mokosi fiziškai išreikšti save, klausyti visomis kūno dalimis. Žadinantys muzikos bei judesių ritmai moko vaikus judėjimo džiaugsmo, kas svarbiausia, ką gali vaikas išmokti (Campbell, 2005). Judėjimas, klausymasis yra neatsiejami. Motoriniai įgūdžiai tiesiogiai susiję su kalbos lavinimu (Dodge, Colker, Heroman, 2002). Todėl muzika įgauna dar vieną labai svarbią prasmę vaiko ikimokykliniame amžiuje.

DISKUSIJA

Muzikos svarba ikimokykliniame amžiuje teoriniu pagrindu patvirtinama ir analizuojama įvairiapusiškai. Muzikinė veikla žmogaus gyvenime yra svarbi visais aspektais: fiziologiniu, psichologiniu bei socialiniu (Aleksienė, 2010). Tėvai pastebėjo, jog jų vaikai kasdienybėje elgiasi savarankiškai, moka atsipalaiduoti, muziką naudoti kaip elementarią kasdienybės išraišką, apibūdinančią tam tikrą vaiko jausmą ar požiūrį. E. Rudd (1998) teigia, kad vaikas pasaulį pažįsta regėdamas įvairias kultūras, taip pat, muzikinės kultūros vertybes. Ieškojimas savo estetinės raiškos formos simbolizuoja identiteto paiešką. Tai svarbi socialinio mokymosi dalis, identiteto formavimosi dalis. Vaikai suvokia savo jausmus, tinkamai juos reiškia, dalinasi įgyta patirtimi su šeima, aplinkiniais. Muzika svarbi vystantis psichinei veiklai, bei stimuliuoja pažintines reakcijas: aktyvina mąstymą bei atmintį, žadina vaizdinius, asociacijas (Erdozmez, 1997). Taip pat turi poveikį nuotaikai, emocinėms būsenoms, jausmų raiškai. Pastebėta, kad vaikai po muzikinės veiklos dalijasi patirtimi su šeima. Kadangi muzikos suvokimas beveik visada vyksta bendraujant su susaugusiais, vaikai ugdomi gebėjimą išgyventi kartu bendraujant su kitais (Rinkevičius, 2002), t.y. socialinė sąveika, kurios tikslas ir poreikis visuomeniškumas, kultūros perėmimas ir t.t. (Ruud, 1998). Muzikavimo metu ugdomi jautimai, emocijos, intelektas, savimone, estetinė bei kultūrinė nuovoka, tačiau ne mažiau svarbi įgyjama socialinė patirtis: žmonių bendrumo jausmas, bendradarbiavimo kultūra, tolerancija kitoms socialinėms grupėms (Aleksienė, 2010).

Pastebėtas transcendentinis muzikos poveikis, muzika vaikus veikia tarsi meditacija. L. Zakaraitės nuomone (2005), muzikos įtakos sąmonei egzistavimas abejonių nekelia, tačiau įvairių tokio žvilgsnių rakursų analizė išlieka prasminga. Muziką galima traktuoti kaip savitą sąmonės būklės pakeitimo technologiją arba mediją: muzika padeda patekti kitur, t.y., patirti tai, kas normaliai sąmonės būklei nepatiriama.

Buvo analizuojamas vaikų pomėgis kasdieninėje veikloje šokti, judėti, muzikos klausymasis – visa tai turi didelę įtaką vaikų fizinei raidai. Savitas muzikos apibūdinimo ir vertinimo būdas yra kūrinio nuotaikos perteikimas kūno plastika, reagavimas judesiu į muzikos raiškos priemones. Ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinis žodynas yra skurdus, todėl jiems sunku tikamai apibūdinti muziką, nusakyti savo emocijas (Girdzijauskienė, 2003). Tad judesys puikus išraiškos bei vertinimo būdas.

Muzika skatina loginį mąstymą, simbolinį mąstymą. Vystomas pastabumas, aktyvumas, dėmesys. Muzikos ir judėjimo patirtis padeda vystyti abu smegenų pusrutulius ir prisideda prie vaikų socialinės ir emocinės, fizinės, pažinimo ir kalbos raidos (Dodge, Colker, Heroman, 2007).

Tyrimo duomenys parodė, kad muzika svarbi ne tik kaip priemonė ikimokykliniame amžiuje, tačiau pati savaime yra prasmė, kuri neatsiejama nuo žmonijos evoliucijos, yra tarsi antroji kalba ir užima kur kas aukštesnę poziciją visuomenėje nei kiti menai. Tačiau, kad ir kaip bebūtų numatytuose Lietuvos švietimo sistemos ikimokyklinio ugdymo uždaviniuose, šitoks mąstymas ir muzikos išaukštinimas toli gražu ne artimas Lietuvos darželiuose, kitose įstaigose. Todėl būtina šviesti, atlikti kuo daugiau tyrimu šiuo klausimu ir pasukti visuomenės požiūrį bei suvokimą kitu kampu bei atskleisti muzikos svarbą ir esmę, kokia ji iš tikrųjų yra.

IŠVADOS

1. Išanalizavus mokslinę literatūrą, išryškėjo muzikos svarba ikimokykliniame ugdyme;
 - muzika turi pamatinę ir betarpišką žmonių ryšį su savimi ir pasauliu. Muzikos garsai perteikia svarbius tiek socialinius, tiek kultūrinius pranešimus, todėl visi muzikos patirčiai priskiriami elementai (garsiniai, psichologiniai, fiziologiniai, estetiniai ir t.t.) apibūdina muzikos universalumą. Muzika geba ypatingai sužadinti psichikoje vaizduotę, fantaziją, įveikti laiko, erdvės ribas. Pasaulyje paplitusios muzikos relaksacijos, muzikos terapijos, sugestopedagogikos, kuriose yra labai svarbi ir muzika, metodai, kryptys.
 - Muzika turi ir fiziologinį poveikį: įrodytas muzikos melodijos, o ypač jos ritmo, poveikis aukštajai nervinei veiklai, psichiniams procesams, vidaus organams, medžiagų apykaitos procesams. Pasiiekdama žmogaus protą per ausis, muzika organiškai veikia daugybę nervinių struktūrų.
2. Muzikos pedagogų intervių metu paaiškėjo, kad :
 - muzikavimas ikimokykliniame amžiuje daro tiesioginį poveikį tiek kalbai, tiek judesiui, tiek vaiko emociniam vystymuisi. Labai svarbu atmosfera ir nuotaika, kurią būtina sukurti, jog vaikas jaustųsi saugiai tarp kitų vaikų ir nepažįstamų suaugusiųjų. Ypatingą poveikį pastebėjo, kad grojant instrumentu, vaikus tarsi užhipnotizuoja garsai, pajuntama ramybė. Kiekvienas vaikas reaguoja skirtingai į muzikines veiklas, tačiau svarbu pažinti kiekvieną vaiką individualiai. Mokytoja pabrėžia, jog iš jų nėra reikalaujamas joks rezultatas, tačiau vaikui mėgaujantis veikla – jis pats ateina ir tai matosi.
3. Anketinės apklausos tyrimo rezultatai atskleidė tėvelių požiūrį į muziką, jos svarbą ikimokykliniame ugdyme:
 - daugiau nei pusė tėvų nėra išlavinę muzikinių gebėjimų, tačiau natūraliai groja gitara, dainuoja, muša ritmą, dainuoja prieš miegą lopšines. Tėveliams, skirtingai negu jų vaikystėje, nori, kad jų vaikas dalyvautų muzikinėje veikloje nuo mažens. Labiausiai pastebėjo ir išskyrė dažniausiai pasikartojančius vaikų muzikavimo būdus t.y. dainavimas ir muzikos klausymasis. Matosi požiūrio kaita į pačios muzikos reikšmę; ryškiausi, tėvų nuomone, muzikos svarbos aspektai vaikų

ugdyme: ugdo žmogaus kūrybiškumą, emocinį intelektą, vaizduotę, lavina atmintį bei padeda įgyti bendrąją meninę kompetenciją. Kasdieninėse veiklose vaikų muzikinė raiška labiausiai pasimato kai vaikai žaidžia vieni, būna tarp suaugusiųjų, mėgsta dainuoti maudydamiesi.

4. Tėvėlių intervių analizė apibrėžė, kad:

- muzika ikimokykliniame amžiuje yra svarbi visais aspektais: psichologiniu, fiziniu, socialiniu. Ji daro tiesioginę įtaką: vysto vaiko saviraišką, emocijoms bei bendravimui. Socialinė ir emocinė raida stiprina vaiko savastį, ugdo pasitikėjimą savimi. Vėlesniame amžiuje tai daro įtaką sėkmingai adaptacijai aplinkoje. Asmenybė tampa tvirtesnė ir išmoksta vertinti save bei įprasmina savo veiklą.
- Muzika natūraliai džiugina vaikus, judėjimo patirtis padeda vystytis visapusiškai.

LITERATŪRA:

1. Adaškevičienė E. (2004). *Vaikų fizinės sveikatos ir kūno kultūros ugdymas* // Monografija. – Klaipėda: KU leidykla.
2. Aleksienė V. (2010). *Muzikos terapijos taikymas socialiniame darbe*. Vilnius: VPU leidykla
3. Altenmülleris E. (2002). *Music effect*. - JAV
4. Baraldnes D. (2012). *Tarptautinė ir tarpkultūrinė komunikacija*. Vadovėlis, Klaipėda.
5. Bruscia K. (1987) *Defining Music Therapy*. Barcelona publishers.
6. Barrett M. S. (2011). *Culture psychology of music education*. New York: Oxford university.
7. Campbell D. (2005). *Mocarto muzikos poveikis vaikams*. Kaunas: Kalendorius leidykla.
8. Dumbliauskas V. (1999). *Sociologija*. Vilnius: VPU leidykla.
9. Dodge. D. T., Colker L. J., Heroman C. (2007) *Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas*. Kaišiadorys: Presvika leidykla.
10. Ellis C. (1985). *Aboriginal music: education for living*. St. Lucia.
11. Erdonmez D. (1997). *Music: a mega vitamin for the brain* // Music therapy in health and Education. London Publishers.
12. Eagleman D. (2014). *Icognito: slaptieji smegenų gyvenimai*. Vilnius: Tyto Alba.
13. Girdzijauskienė R. (2003). *Vaikas muzika kūryba*. Vilnius: Gimtasis žodis.
14. Gudžinskienė V. (2007). *Mokymas sveikai gyventi: teoriniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: VPU leidykla.
15. Harris M. (1968). *The rise of anthropological theory*. // A history of theories of culture. New York.
16. Hanning B. R. (2000). *Trumpa vakarų muzikos istorija IX-XII klasei*. Vilnius: Presvika leidykla.
17. Hargreaves D. J., North A. C. (2009). *The social psychology of music*. New York: Oxford university.
18. Juodaitytė A. (2003). *Socializacija ir ugdymas vaikystėje*. Vadovėlis aukštosioms mokykloms. Vilnius.
19. Jautakytė R. (2014) *Ankstyvaisis bei specialusis muzikinis ugdymas*. Klaipėda
20. Jovaiša L. (2012). *Edukologija*. II tomas. Vilnius: Agora leidykla.

21. Jareckaitė S., Rimkutė – Jankuvienė S. (2010) *Šiuolaikinio muzikinio ugdymo sistemos*. Klaipėda: KU leidykla.
22. Janssen A. (2013). *Į kokybišką vaiko raidą orientuotas ugdymas*. Vilnius.
23. Kemper K. (2005). *Music as therapy*. Southern Medical Journal.
24. Kroeber A. (1992). *Kultūros sąvoka moksle // Kultūros prigimtis*. Vilnius: Valstybinis leidybos centras.
25. Katinienė A. (1998). *Vaiko muzikinės kultūros ugdymas darželyje*. Vilnius: Kronta.
26. Kievišas L. (1997). *Vaiko muzikinė raiška*. Šiauliai: ŠU leidykla.
27. Kėvalaitis E. (2007). *Žmogaus fiziologija*. Kaunas: KMU leidykla.
28. Lukšienė M. (2000). *Jungtys*. Vilnius: Alma littera.
29. Monkevičienė O. Ir kt. (2008). *Ikimokyklinio ugdymo įvairovė: esama situacija ir visuomenės lūkesčiai // Mokslinė ataskaita*. Vilnius.
30. Melnikas L. (2007). *Muzikos paveldas: epochų ir kultūrų sankirta*. Vilnius: Lietuvos ir teatro muzikos akademija.
31. Milašius K. (2005). *Sporto fiziologija*. Vilnius: ISBN 9955200286.
32. Miluk-Kolasa, B., Matejek, M. and Stupnicki, R. (1996). *The effects of music listening on changes in selected physiological parameters in adult pre-surgical patients*. New York: Journal of Music Therapy.
33. Gumbytė - Mačiulskienė L. (2005). *Meninio ugdymo įtaka asmenybės brandai*. Mokslinė monografija. Marijampolė.
34. Navickienė L. (2005). *Emocinio imitavimo metodas muzikos pamokoje*. Vilnius: Kronta.
35. Oaklander V. (2012). *Paslėpti lobiai: vaiko vidinio pasaulio žemėlapis*. Kaunas: Žmogaus psichologijos studija.
36. Pruskus V. (2013). *Kultūros samprata ir inkultūrizacijos procesas tarpkultūrinės komunikacijos kontekste. // Filosofija. Sociologija*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija.
37. Piličiauskas A. (2000). *Ankstyvasis muzikinis ugdymas: dėmesys žmogaus sveikatai // Muzikinio ugdymo aktualijos*. Šiauliai: ŠU leidykla.
38. Ruud E. (1998). *Music therapy: improvisation, communication and culture*. Barcelona publishers.
39. Rinkevičius Z. (2002). *Muzikinis mąstymas ir jo ugdymas mokykloje*. – „Klaipėdos“ laikraščio redakcija, Klaipėda.

40. Reynolds A., Bolton B., Taggart C., Gordon E. (2004). *Muzikos žaismas*. – Kronta, Vilnius.
41. Schirrmacher F. (2013). *Smegenų mankšta: kaip naudotis galva*. – Gimtasis žodis, Vilnius.
42. Stige B. (2002). *Culture – Centered music theraphy*. - Barcelona publishers.
43. Surjo E. (1989). *Muzikos įtaka vaiko psichikos raidai*.//Menas ir estetiškas auklėjimas. – Vilnius.
44. Shepherd J. (2007). *Muzika kaip kultūros tekstas*.//Muzika kaip kultūros tekstas. Vilnius: Apostrofa.
45. Šimelionienė A. (2008). *Kaip atpažinti vaiko gabumus*. Švietimo aprūpinimo centras.
46. Šveiceris. A. (1989). *Kultūra ir etika*. Vilnius: Mintis.
47. Trimakas K. A. (2002). *Asmenybės raida gyvenime*. Kaunas: Marijonų Talkininkų cecho leidykla.
48. Tucek G., Vilkėlienė A. (2007). *Selected aspects of intercultural approach towards music therapy*. Alytus:
49. Vaičienė A. (2000). *Vaičių žaidimai su muzika*. // Muzikinio ugdymo aktualijos. Šiauliai
50. Vitkauskas V. (1989). *Žaidimai ir kalba*. // Vaikai ir liaudies kūryba / Sudarė J. Kudirka. Vilnius.
51. Vander Zanden J. (1990). *The Social Experience: An introduction to Sociology. The Core. Second edition*. McGraw-Hill Publishing Company.
52. Zakaraitė L. (2005). *Muzikinė patirtis, kaip sąmonės keitimo medija* // Žmogus ir žodis VI. Kaunas.
53. *Investigating the brain with music* (2005). www.stefan-koelsch.de/ (žr. 2014 02 28).
54. Karmaza E. (2008). <http://www.stepgrupes.lt/wp-content/uploads/2013/05/Dirzo-kultui-galas.pdf> (žr. (žr. 2014 03 15).
55. Karmaza E. (2013). <http://www.danielius.net/foto-video/psichologas-evaldas-karmaza-kad-vaikas-uzaugtu-zmogus-video/> (žr. 2014 03 15).

SUMMARY

Early and preschool age education, specifically musical education has never received a lot of attention. Recently educators and society has begun to highlight the importance of such education during the early stage of their pupil growth (Reynolds, 2004). High number of neurologists, biologists, pediatricians and psychologists (Miluk-Kolasa, 1996, Altenmülleris, 2012) came to conclusion, that before child's birth and during the infancy, numerous critical periods in development of children neurologic connections exists, and that they effect entire lifespan. With the help of the music children can perceive their own inner world, and accomplish the same with other people. Music helps to train, cherish children's imagination, creativity. (Reynolds, 2005). Doc. Aleksienė thinks that music actually effects entire human body. We react to music due to specific processes within our brain, which are necessary in order to process and understand the composition. Because of this reason components of the music are playing important role in experiencing it.

Children preschool age education key aspects were analyzed by a large number of Lithuania and foreign authors ((Katinienė, 1998; Rikevičius, 2002; Jautakyte, Vaičienė, 2000; Monkevičienė, 2008; Navickienė, 2005; 2014; Kievišas, 1997; Campbell, 2005; Erdonmez, 1997; Hargreaves, North, 2009; Surjo, 1989; Dodge, Colker, Heroman, 2007; Janssen, 2013; Reynolds, Bolton, Gordon, 2004), though number of researches, that reveals the importance of music in development of preschool age children are insignificant, and so the problem remains topical.

Object of research – importance of music during preschool age of children.

Aim of research – reveal and highlight importance of music during preschool age of children.

Objectives:

1. To analyze scientific literature and theoretically highlight the importance of music in preschool development.
2. To expose attitude of parents towards music and towards importance of music during preschool development.
3. To display the influence of musical activities to children from the perspective of educators.
4. To validate importance of the music during preschool age of children.

Conclusions:

1. After the theoretical analysis of scientific material a number of significant factors during preschool children education have been revealed:

- Music poses a fundamental and immediate connection between people and surrounding world. Sounds convey important social, cultural messages; therefore any element of musical experience (phonic, psychological, physiological, and esthetic) describes versatility of music. Music has ability to excite imagination, creativity, surpass limits of time and space.
- In addition, music has physiological effect: A proof of how musical melody, specifically rhythm effects higher nervous activity, psychical processes, viscera, metabolism has been displayed. During the contact through the human ear, music organically imposes effects upon multiple nervous structures.

2. The results of survey have revealed the attitude of parents towards music and towards importance of music during preschool education:

- According to survey results, majority of the parents have stated that musical activity has great importance in man's life. Key aspects of benefit from the musical education: music helps to cultivate creativity, emotional intelligence, imagination, trains memory. In addition music allows the formation of common art competence. Parents have highlighted few ways of how their children are interacting with the music: children are singing and listening for the music. Meantime, during daily activities, children musical expression usually takes form when children are playing alone, are surrounded by adults, or also during a bath time.

3. Analysis of educators and their perspective upon music influence for the children produced following results:

Music directly effects language, motion and emotional state of the children. A great importance of music lies within successful attempts to create atmosphere and mood, for children to feel safely when they are around other children, or adults.

4. Results of the research validate great importance of the music during the preschool education of the children:

- Music has great importance during all periods of prechools age: physiological, physical and social. It produces a direct effect upon child's self-expression, emotions,

communication. Social and emotional development gained with the help of music is strengthening children's self-recognition, self-confidence. During later stages of children growth, musical education shows significant impact towards successful adaptation in the environment. Lastly, music is naturally helping children to cheer up, gives an impulse to move, makes them more active, and along with that improves development of both cerebral hemispheres.

ANKETA

Sandra Zubielaite
Lietuvos edukologijos universiteto
Muzikos edukacinių technologijų
II kurso magistrantūros studentė

Maloniai prašau sudalyvauti tyrime, kuris atliekamas norint pagrįsti muzikos svarbą ikimokykliniame amžiuje. Apklausoje noriu atskleisti tėvelių požiūrį į muziką besivystančios asmenybės gyvenime. Anketa yra anoniminė, tyrimo rezultatai bus apibendrinami ir pateikiami magistriniame darbe. Anketos užpildymas užims nedaug laiko, o Jūsų atsakymai bus labai vertinami.

Lytis

- ☐ Moteris
- ☐ Vyras

Jūsų amžius

- ☐ 20 – 25
- ☐ 25 – 30
- ☐ 30 – 35
- ☐ 35 – 40
- ☐ 40 ir daugiau

Jūsų specialybė

.....
Kaip dažnai klausotės muzikos?

- ☐ Dažnai
- ☐ retai

Kada dažniausiai klausotės muzikos?

- ☐ Kai norite atsipalaiduoti
- ☐ kai norite susikaupti
- ☐ kai norite pasilinksinti
- ☐ kai norite numalšinti įtampą

Ar muzika keičia jūsų emocinę būseną?

- ☐ Taip
- ☐ ne

Kada prasidėjo jūsų muzikinė patirtis?

- ☐ Būnant namuose
- ☐ lankant darželį
- ☐ mokantis vidurinėje mokykloje
- ☐ studijuojant aukštojoje mokykloje
- ☐ darbovietėje
- ☐ būnant draugų rate
- ☐ kita.....

Kas įtakojo muzikinės patirties pradžia?

- ☐ Šeimos nariai
- ☐ mokytojai
- ☐ draugai
- ☐ muzikos atlikėjai
- ☐ bendradarbiai
- ☐ žiniasklaida
- ☐ kita.....

Ar esate išlavinę muzikinius gabumus?

- ☐ Taip
- ☐ ne

Ar užsiimate muzikine veikla?

- ☐ Taip
- ☐ ne
- ☐

Ar muzikuojate šeimoje?

- ☐ Taip
- ☐ ne
- ☐ kita.....

Ar jūsų tėvai domisi muzika?

- ☐ Taip
- ☐ ne
- ☐ kita

Ar galvojate, kad muzika turi įtakos jūsų gyvenimui?

- ☐ Taip
- ☐ ne
- ☐ nežinau

Ar manote, kad muzikinė veikla yra svarbi žmogaus gyvenime?

(Jei manote, kad ne, praleiskite sekantį klausimą)

- ☐ Svarbi
- ☐ nesvarbi
- ☐ kita.....

Kaip manote, kokia prasmė mokytis muzikos?

(Galite pasirinkti kelis atsakymų variantus)

- ☐ ugdo žmogaus valią
- ☐ ugdo žmogaus kūrybiškumą
- ☐ bendravimo įgūdžius
- ☐ ugdo emocinį intelektą
- ☐ lavina vaizduotę
- ☐ lavina atmintį
- ☐ moko dvasiškai susikaupti

- ☐ ugdo estetiškumą
- ☐ padeda įgyti bendrąją meninę kompetenciją
- ☐ plėtoja vertybinių nuostatų
- ☐ gilina į muzikinės kultūros palikimą
- ☐ nėra prasmės
- ☐ kita.....

Ar jums yra svarbu, kad jūsų vaikas dalyvautų muzikinėje veikloje nuo mažens?

- ☐ Taip
- ☐ ne

Ar jūsų vaikas rodo susidomėjimą muzika, būdamas namuose ?

- ☐ Taip
- ☐ ne

Kokius muzikavimo būdus jūsų vaikas išskiria?

- ☐ Grojimą instrumentu
- ☐ dainavimą
- ☐ muzikos klausymąsi
- ☐ ritmavimą
- ☐ niūniavimą
- ☐ kita

Ar vaikas atkartoja, ką mokėsi muzikos užsiėmimuose?

- ☐ Taip
- ☐ ne

Ar muzikines veiklas naudoja kasdienybėje?

(Jei ne, praleiskite sekantį klausimą)

- ☐ Taip
- ☐ ne

21. Kokiuose dienos ritualuose jūsų vaikas naudoja muzikinę patirtį?

- ☐ pabudus ryte
- ☐ žaisdamas vienas
- ☐ būdamas tarp suaugusiųjų
- ☐ būdamas tarp vaikų
- ☐ valgdamas
- ☐ plaudamasis rankas
- ☐ maudydamasis
- ☐ tvarkydamiesi
- ☐ lauke
- ☐ kita.....

Vaiko siela – tai jautraus muzikanto siela.
Joje stipriai įtemptos stygos,
ir jeigu jūs mokėsite prisiliesti prie jų – suskambės kerinti muzika.

V. Suchomlinskis

